

Força i violència en educació social.

La bufetada com a mesura de correcció entre els adolescents.

Autor: Bernatallada i Barceló, R.

Tutor: Besalú i Costa, X.

Força i violència en educació social.

La bufetada com a mesura de correcció entre els adolescents.

Autor: Bernatallada i Barceló, R.

Tutor: Besalú i Costa, X.

Setembre de 2011

Estudis de Pedagogia - UdG

SUMARI

1. Introducció.....	4
2. Emmarcament teòric i conceptual	9
3. Objectius i hipòtesis	13
4. Metodologia.....	14
4.1 Població.....	14
4.2 Selecció de la mostra.....	14
4.3 Instruments per recollir la informació	15
4.4 Variables.....	16
4.4.1 Variable independent	16
4.4.2 Variable dependent	16
4.4.3 Variables estranyes:.....	16
4.4.4 Altres variables estranyes i possibles actuacions per controlar-les:.....	17
4.5 Aspectes ètics i deontològics de la investigació	17
4.6 Procediment.....	18
4.6.1 Introducció:.....	18
4.6.2 Repartiment de l'enquesta:	19
4.6.3 Explicació de l'enquesta:.....	19
4.6.4 Quan tothom ha acabat:.....	19
4.6.5 Una vegada recollits, l'investigador/a anotarà a cada quadern:	20
4.7 Taula de contrast	20
5. Resultats i anàlisi	22
5.1 Resultats:.....	22
5.2 Anàlisi de resultats.....	29
5.2.1 Grau d'estima.....	29
5.2.2 Grau d'adequació de les accions	30
5.2.3 Relació entre el grau d'estima i el grau d'adequació de les accions	32
5.2.4 Les altres variables contemplades	34
6. Conclusions i reflexions.....	36
7. El paper del pedagog i anàlisi crítica dels continguts transmesos durant la llicenciatura	41
8. Referències bibliogràfiques	44
9. Annexos	45
Annex 1: <i>Força i violència en educació social: Noves perspectives</i>	46
Annex 2: Articles del diari "El País".....	57
Annex 3: <i>Marc legal i normatiu</i>	63
Annex 4: Model d'enquestes.....	66
10. Contraportada	77

1. INTRODUCCIÓ

El desembre de 2008 l'Observatori d'Ètica Aplicada a la Intervenció Social (OEAIS) va publicar *Força i violència en educació social. En Pere i en Josep, anàlisi d'un cas pràctic sobre els límits de la força física en un Centre Residencial d'Acció Educativa (CRAE)*.¹

Aquest informe partia d'una situació real ocorreguda a Catalunya en la qual un educador social que treballava en un CRAE havia donat una bufetada a un noi del centre, el pare l'havia denunciat i en la sentència el jutge va considerar que l'acció no era punible. Arran d'aquest i altres fets, en la normativa i en els protocols dels CRAE de Catalunya es va establir que en cap cas es podia donar una bufetada als nois i noies que hi vivien i que en una situació límit, els professionals de l'educació han de fer una contenció física o avisar a la policia o al servei hospitalari d'urgències.

Força i violència en educació social va voler abordar la qüestió de si calia desterrar completament la bufetada de les relacions educatives, considerant-la no només una mala acció sempre, sinó fins i tot una acció punible.

El grup de deliberació, format per 14 persones expertes en educació, va abordar la qüestió de si en un moment determinat i en una situació molt i molt excepcional i davant la necessitat imperiosa d'assenyalar a un adolescent, que viu en un CRAE, que ha traspassat un límit infranquejable, és menys violent una «bona bufetada»², una contenció física, una contenció psicofarmacològica o la intervenció de la policia. Simplificant molt, en el grup de reflexió es van manifestar tres tendències: les persones que consideraven que en cap moment ni circumstància es pot permetre que algú doni una bufetada a un infant o adolescent, perquè és un acte

---

¹ **Diversos Autors** (2008). *Força i violència en educació social. En Pere i en Josep, anàlisi d'un cas pràctic sobre els límits de la força física en un Centre Residencial d'Acció Educativa (CRAE)*. Girona: Observatori d'Ètica Aplicada a la Intervenció Social (Quaderns d'Ètica Aplicada a la intervenció Social, 2).

² S'utilitza l'expressió «bona bufetada» en el sentit del llenguatge col·loquial: es dona en casos excepcionals, per tant la persona que la dona «no té la mà lleugera», i és una bufetada única i contundent.

que atempta contra la seva dignitat i el correcte desenvolupament de la seva personalitat; les persones que consideraven que, sempre en situacions absolutament excepcionals i determinades, una contenció física o psicofarmacològica o avisar la policia pot arribar a ser molt més violent que una bufetada a temps quan hi ha vincle afectiu; i finalment, i com sol passar en les qüestions controvertides, les persones que veien amb bons ulls alguns dels arguments d'un i altre costat sense que els fos possible decidir-se, encara, per a una o altra posició.

Dos anys després de la publicació de *Força i violència en educació social* l'Observatori d'Ètica Aplicada a la Intervenció Social oferia als estudiants de pedagogia la possibilitat de realitzar el pràcticum de la carrera per reprendre la reflexió sobre la temàtica d'aquesta publicació: *calia desterrar completament la bufetada de les relacions educatives, considerant-la no només una mala acció sempre, sinó fins i tot una acció punible?*. El que abordarà aquest treball de pràcticum, que ara es presenta, amb la intenció de complementar la publicació *Força i violència en educació social*, és el fet de buscar la veu dels i les adolescents, per tal que aquests puguin mostrar la seva opinió vers el tema tractat, ja que en la deliberació del grup multidisciplinar que va redactar *Força i violència en educació social* no hi va participar cap adolescent.

Jo que no havia format mai part d'un grup d'investigació educativa vaig veure aquí la possibilitat d'endinsar-me en una de les múltiples sortides de la carrera, la investigació educativa. Alhora, jo havia estat alumne, en aquesta mateixa universitat, en una assignatura de la carrera d'educació social, de l'actual Coordinador Científic de l'Observatori d'Ètica Aplicada a la Intervenció Social (OEAIS) de la Fundació Campus Arnau d'Escala (FCAE), el professor Joan Canimas i Brugué³, el qual era el responsable de la investigació.

Vaig començar el pràcticum que oferia l'OEAIS i a mesura que aquest avançava, la investigació s'anava fent més gran, més complexa, més elaborada i, alhora, més

---

³ Llicenciat en filosofia i lletres per la Universitat Autònoma de Barcelona, Doctor en filosofia per la Universitat de Girona (amb la tesi *La societat educada. Gènesi de la intervenció sobre l'ésser humà*) i Màster en bioètica i dret per la Universitat de Barcelona.

engrescadora. Tant va ser així que, tant amb el vist-i-plau del meu tutor de pràcticum com el del meu tutor de treball de pràcticum, vam acordar convertir el pràcticum en el treball de pràcticum.

Un altre punt que cal fer esment en aquest apartat introductori és el d'assenyalar les limitacions d'aquesta investigació amb la intenció d'oferir tota la informació al lector per tal d'evitar judicis poc prudents o poc ajustats a la realitat un cop acabada la lectura d'aquest treball.

Les limitacions d'aquesta investigació són les següents:

- Malgrat s'entengui com a vàlida una mostra igual o superior a 33 casos, entenem que la **mostra d'adolescents que viuen en un CRAE o centre d'acollida (CA)** (37 persones) utilitzada en aquesta investigació, malgrat sigui vàlida, és **molt ajustada al mínim exigible** amb el perill que aquest fet suposa a l'hora de qüestionar la validesa de l'estudi estadístic.
- Aquesta investigació ha recollit la dada "origen de naixement del pare/mare" per tal d'identificar possibles diferències vers les preferències de l'adolescent causades pels diferents patrons culturals del pare/mare. Tot i així, pràcticament, **no s'han pogut establir comparances ni conclusions entre adolescents amb pares d'orígens estrangers** ja que el número d'adolescents amb pare o mare estrangers, en la majoria dels casos, no era suficientment alt com per poder completar l'estudi estadístic de manera significativa.
- **No s'han tingut en compte algunes variables qualitatives**, les quals poden influir en el grau d'estima i en el grau d'acceptació o rebuig de les accions de correcció o contenció. Aquestes variables són:
  - **La qualitat de l'estima.** Evidentment, l'estima és una de les variables clau d'aquesta investigació. Al ser una investigació quantitativa, també s'ha tractat l'estima amb paràmetres quantitatius. Al llarg de la investigació ens hem adonat que la variable "estima" podria tenir

diferències qualitatives en funció dels destinataris. És possible que l'estima que un adolescent sent cap al seu pare/mare sigui qualitativament diferent a la que sent cap al seu professor/a. Per tant, la pregunta realitzada als nois i noies sobre el grau d'estima que tenen a cada un dels col·lectius de referència (pare/mare, professorat, persona desconeguda i educador/a) probablement, no hagi estat capaç de copsar les possibles diferències qualitatives que hi pot haver si entenem que pot haver-hi vincles afectius de distinta naturalesa, és a dir, de diferent qualitat i, per tant, no comparables de manera directa a través d'una escala lineal del 0 a 10, que dóna valors quantitius, tal i com es realitza en aquesta investigació.

- **Els factors ambientals i simbòlics.** L'estudi ha tingut en compte els diferents col·lectius de referència que realitzen les accions de correcció o contenció, però no ha tingut present que en la valoració d'aquestes accions, que fan els nois i noies, també hi pot influir el fet que s'executen en entorns diferents. Per exemple, en la valoració de la bufetada del pare o la mare és possible que no només hi intervingui el grau o qualitat d'estimació, sinó també que es dóna en un ambient de privacitat, mentre que la del professorat, educador/a o persona desconeguda es dóna en un entorn que es pot considerar públic. Per tant, s'ha de dir que l'enquesta no ha estat capaç de copsar aquestes possibles diferències qualitatives.

El treball que es presenta a continuació s'ha basat en el document *Força i violència en educació social: Noves perspectives*; Canimas, J. – Bernatallada, R.; novembre de 2010⁴.

---

⁴ Aquest document s'adjunta a l'Annex. En ell també hi han participat i agraïm la seva col·laboració al Dr. Josep Garre Olmo (director de la Comissió d'Investigació de l'Institut d'Assistència Sanitària de Girona) el qual ens ha ajudat en el plantejament de la investigació i en el tractament i interpretació de les dades obtingudes; al psicòleg clínic i formador Pep Freixa i Serra per les seves aportacions vers la necessitat de formació en el control de les emocions en situacions de tensió; al Dr. José Manuel Barbero García (professor i investigador del Departament de Pedagogia (Àrea de Treball Social i Serveis Socials) de la UdG) per a les seves reflexions en la *Quarta Conversa d'Ètica Aplicada* i a la resta de participants d'aquest espai de conversa i reflexió.

Per tal d'acabar aquest apartat i amb la intenció de facilitar la lectura d'aquest treball de pràcticum, tot seguit, s'explica l'estructura d'aquest. L'apartat que encapçala el cos del treball és l'apartat 2, *Emmarcament teòric i conceptual*. En aquest s'hi apunten algunes aportacions teòriques, l'emmarcament de l'estudi i algunes definicions de conceptes clau. En l'apartat 3, *Objectius i hipòtesis*, com el seu nom indica, s'hi explica quin és l'objectiu i la hipòtesi de treball. Passem a l'apartat 4, *Metodologia*. En aquest treball, aquest és un dels apartats importants ja que aquest marcarà l'ordre i la manera de fer d'aquesta investigació. En aquest apartat, doncs, hi trobarem la població, la selecció de la mostra, els instruments de recollida d'informació, les variables, els aspectes ètics i deontològics de la investigació, el procediment seguit i la taula de contrast. Deixant enrere aquest apartat anem a l'apartat 5, *Resultats i anàlisi*. En aquest cinquè apartat primerament s'exposen tots els resultats i, en segon lloc, s'ofereix l'anàlisi d'aquests. Aquest treball de pràcticum comença a arribar a la part final amb l'apartat 6, *Conclusions i reflexions*, amb la pretensió d'aportar solucions vers l'adequació de l'aplicació d'una o altra acció de correcció/contenció en situacions violentes i alguna reflexió al voltant d'aquesta temàtica. L'apartat 7, *El paper del pedagog i anàlisi crítica dels continguts transmesos durant la llicenciatura*, posa punt i final al cos d'aquest treball intentant explicar el perquè de la importància dels pedagogs i pedagogues en el camp educatiu i, en concret, en la investigació educativa. Aquest treball de pràcticum acaba amb tres apartats més: l'apartat 8, *Bibliografia*, l'apartat 9, *Annex*, on s'hi pot veure el recull de documents i altres materials útils per aquest treball i, per últim, l'apartat 10, *Contraportada*, en el que, de manera breu, s'explica en què consisteix aquest treball de pràcticum i s'hi anoten alguns descriptors del mateix.

2. EMMARCAMENT TEÒRIC I CONCEPTUAL

A continuació s'apunten algunes aportacions teòriques realitzades per diferents autors sobre l'objecte d'estudi així com el paradigma en què s'emmarca aquesta investigació. En aquest mateix apartat també es definiran alguns dels conceptes bàsics d'aquest treball per tal de facilitar-ne la comprensió.

Començant per les aportacions teòriques veiem que el 23 d'octubre de 2005 al diari El País s'hi publicaven dos articles⁵ que responien a la qüestió: «*Prohibiria per llei el càstig físic als nens?*». Fernando Savater defensava que, en determinades ocasions, una bona bufetada és necessària, i Ángel Hernández afirmava que no s'ha de permetre mai.

Aquell mateix any (2005), Pepa Horno, de Save the Children Espanya, publica *Amor, poder y violencia. Un análisis comparativo de los patrones de castigo físico y humillante*. En aquest s'hi pot llegir: “*Save the Children entiende la violencia como una violación del artículo 19 de la Convención de los Derechos del Niño que recoge el derecho del niño a vivir sin sufrir ninguna forma de violencia*” ... “*El castigo físico y humillante son formas de violencia que vulneran el derecho del niño a la integridad física y dignidad humana.*” pàg. 54.

El 2006, el Centre d'Investigacions sociològiques (CIS) feia públic l'estudi “*Actitudes y opiniones sobre la infancia y la adolescencia*” segons el qual el 60% dels espanyols estaven d'acord amb un «clatellot a temps» per educar els fills.

També, al 2006 l'Assemblea General de les Nacions Unides, a partir d'un estudi del Secretariat General de les Nacions Unides sobre la violència contra els nens, assenyalava l'any 2009 com a data límit per tal que tots els països membres incorporessin en el seu ordenament jurídic la prohibició de qualsevol càstig físic als infants i adolescents, fins i tot a la llar familiar.

---

⁵ S'adjunten a l'Annex.

Com ja s'ha dit a l'apartat introductori, el desembre de 2008 l'OEAIS va publicar *Força i violència en educació social. En Pere i en Josep, anàlisi d'un cas pràctic sobre els límits de la força física en un Centre Residencial d'Acció Educativa (CRAE)* concloent que la bufetada és un acte de violència i una mala praxi.

Tornant al fil del que assenyala l'Assemblea General de les Nacions Unides, en aquesta investigació, a més de les aportacions teòriques de pedagogs i/o professionals del món de l'educació, s'ha de tenir en compte l'ordenament jurídic. El llibre "*Força i violència en educació social*; capítol 3.2 *El marc legal i normatiu*, pàg. 21-25" conté el recull del marc legal i normatiu del Codi Penal, del Codi Civil i de la normativa específica sobre l'exercici de la facultat de correcció i contenció dels menors acollits en centres de la DGAIA⁶.

Després de tenir en compte les aportacions teòriques que ens havien de servir com a punt de partida ens havíem de plantejar el paradigma que havia d'emmarcar aquesta investigació. Per fer-ho ens vam plantejar tres preguntes:

- Quin és l'objectiu de la investigació?
- Com entenem la realitat?
- Quina metodologia i disseny s'utilitzarà?

La resposta a aquestes preguntes ens va portar a treballar sota el paraigües del paradigma quantitatiu ja que, com es veurà en els propers apartats, el nostre objectiu era incrementar el coneixement i explicar la realitat, que aquesta realitat era mesurable, quantificable, observable i objectiva i que la nostra metodologia seguia el model hipotètic-deductiu i el disseny de la investigació que ens plantejàvem era tancat. Tot i així, i entenent que no hi ha res pur, s'ha de dir que mentre s'estava portant a terme la investigació vam adonar-nos que l'informe *Força i violència en educació social* oblidava, o no insisteix suficientment, que la problemàtica abordada es dona en situacions de molta tensió emocional i que el control d'aquestes situacions no s'aconsegueix només o principalment amb protocols de bones pràctiques o recomanacions, sinó amb l'autocontrol de les emocions, en especial la ira. Aquest fet va portar-nos a introduir canvis en la

---

⁶ S'adjunta recull a l'Annex

metodologia de la investigació i, per tant, en l'elaboració i les conclusions d'aquesta.

Tal i com es deia a l'enunciat d'aquest apartat, a continuació es defineixen alguns dels conceptes bàsics d'aquesta investigació per tal de facilitar-ne la comprensió:

- **Bona bufetada (BB):** Únic i contundent cop que l'adult dóna a la galta de l'adolescent amb el palmell de la mà amb la intenció de posar fi, de manera instantània, a la situació de violència que s'estava produint.
- **Contenció física (CF):** Actuació en què l'adult utilitza la força física per tal d'immobilitzar a l'adolescent estirant-lo al terra de bocaterrosa estant l'adult sobre seu. Aquesta acció es realitzen sempre per assegurar la integritat física de la pròpia persona sobre la que s'actua així com la de les altres persones que l'envolten, incloent-hi al professional implicat amb la intenció de posar fi, de manera instantània, a la situació de violència que s'estava produint.
- **Contenció psicofarmacològica (CP):** Actuació en què l'adult utilitza la força física per tal d'immobilitzar a l'adolescent i, tot seguit, administrar-li, també per la força, un medicament calmant/tranquil·litzant amb la intenció de posar fi, de manera instantània, a la situació de violència que s'estava produint.
- **Intervenció policial (IP):** Actuació en què l'adult es retira i no intervé per tal de donar pas a la intervenció de la policia o servei de seguretat amb les actuacions pertinents (contenció, arrest,...) amb la intenció de posar fi, de manera instantània, a la situació de violència que s'estava produint.
- **Vinculació afectiva:** Lligam d'estima entre l'adolescent i l'adult el qual representa una figura de referència per a l'adolescent.

- **Col·lectiu de referència:** Cadascun dels quatre grups d'adults que realitzen l'acció (pare/mare, professorat, persona desconeguda o educador/a).
- **Escenari:** Cadascun dels quatre llocs on passa l'acció (casa, IES, carrer o CRAE/CA).

3. OBJECTIUS I HIPÒTESIS

Per tal de donar pas a la presentació d'aquest treball cal abans explicar quin ha estat l'objectiu d'aquest treball de pràcticum, l'objectiu d'aquesta investigació. Tal i com s'apuntava en els paràgrafs anteriors, a l'hora de realitzar el llibre *"Força i violència en educació social"*, no es va tenir en compte el parer de les persones objecte de l'actuació dels professionals, és a dir, el parer dels adolescents. És per això que l'**objectiu** d'aquesta investigació ha estat el de conèixer l'opinió dels adolescents per tal de corroborar o bé refutar (en funció dels resultats obtinguts) la conclusió principal a la que havia arribat el grup d'experts creadors del llibre *Força i violència en educació social*.

Conclusió principal:

"En principi, la bufetada és un acte de violència i una mala praxi. Aquesta és la norma i el comportament que ha de prevaler en tota circumstància, encara que, malauradament, algunes persones no la considerin una actuació excessivament preocupant perquè en la seva infància era considerada necessària i fins i tot convenient." pàg. 34-35

Un cop examinat els antecedents i amb la intenció d'acomplir l'objectiu marcat ens vam proposar la hipòtesi de treball:

Hipòtesi:

«Els adolescents perceben i viuen de diferent manera diverses formes de correcció o contenció [bona bufetada (BB), contenció física (CF), contenció psicofarmacològica (CP) i intervenció policial (IP)] en funció del vincle afectiu que mantenen amb la persona que realitza o demana l'acció. Es preveu, per tant, que els adolescents ordenin les quatre accions de correcció o contenció contemplades, per ordre de preferència, de la següent manera: Si hi ha vincle afectiu BB-CF-CP-IP; si no hi ha vincle afectiu: IP-CP-CF-BB.»

4. METODOLOGIA

Tal i com ja s'ha avançat a l'apartat de l'*emmarcament teòric i conceptual*, la perspectiva metodològica utilitzada en aquesta investigació és la quantitativa. Aquest estudi té com a finalitat incrementar el coneixement científic i explicar la realitat d'una manera objectiva i mesurable.

4.1 POBLACIÓ

Aquesta estudi s'ha adreçat a la població de la província de Girona nascuda els anys 1994 i 1996. S'escull aquesta franja d'edat pels següents motius:

1. Perquè en el cas pràctic que motiva i analitza *Força i violència en educació social*, el qual és l'origen d'aquest treball, els adolescents que hi intervenen (en Pere i en Josep) tenen entre 14 i 16 anys.
2. Perquè segons les teories psicopedagògiques, sobre el desenvolupament evolutiu, sobretot la de Piaget, és a l'adolescència quan l'individu s'integra dins de la societat dels adults. Això comporta que aquesta etapa sigui la que planteja més problemàtiques socials i psico-educatives perquè l'adolescent hi reacciona posant de manifest la seva posició adulta sense sentir-se inferior a l'altre. L'adolescent és capaç de raonar la base d'hipòtesis i extreure totes les possibles conseqüències. Posant en dubte el respecte que fins ara li imposava l'adult pel simple fet de ser-ho i sentint-se capaç de contradir les premisses que aquest li marca.⁷

4.2 SELECCIÓ DE LA MOSTRA

Per tal de seleccionar la mostra vam distingir dos tipus d'adolescents: els que viuen amb la seva família i els que viuen en un CRAE o CA.

Per tal de passar l'enquesta a adolescents que viuen amb la seva família es va decidir que el millor era fer-ho a través dels IES de la província de Girona. De tot

---

⁷ Freud, A.; Osterrieth, P.A.; Piaget, J.; i altres (1980). *El Desarrollo del adolescente* (3ª edició). Buenos Aires: Horme.

l'alumnat es van escollir el dels cursos de 3r i 4t d'ESO ja que tenien l'edat de l'adolescent protagonista del llibre *Força i violència en educació social*. Una variable més que es va tenir en compte per fer la selecció de la mostra va ser escollir IES situats en un entorn urbà, dins una ciutat, i IES situats en pobles de menys de 10.000 habitants. Un cop fet això es va realitzar un mostreig casual per tal d'escollir els IES. Una vegada identificats els IES es va passar l'enquesta a tots els alumnes dels cursos de 3r i 4t d'ESO de cada IES dins l'horari escolar.

Respecta als adolescents que viuen en centres, es va decidir que la fariem arribar a tots els centres de la província de Girona. Per tal de poder-los passar l'enquesta, primer de tot, vam haver de posar-nos en contacte amb la DGAIA, aquesta amb els centre de la província de Girona, els centres amb la DGAIA i la DGAIA amb nosaltres. Finalment, un cop realitzat el contacte amb els centres que es van avenir a realitzar la investigació, es va realitzar l'enquesta a tots els adolescents de 14 a 16 anys en els dies i horaris que cada centre ens marcà.

4.3 INSTRUMENTS PER RECOLLIR LA INFORMACIÓ

Per realitzar la recollida d'informació es va dissenyar una enquesta⁸ dividida en dues parts i amb la majoria de les preguntes tancades. A la primera part es descrivien diverses situacions (3 per a l'alumnat dels IES i 4 per als/les adolescents que resideixen als CRAE o CA), a les quals els nois i noies havien de respondre valorant les accions (bona bufetada, contenció física i intervenció policial) dins una escala de 0 a 10 (en el cas dels nois i noies que resideixen en CREA o CA se'ls afegí una quarta opció: la contenció psicofarmacològica). Seguidament, en aquesta primera part de l'enquesta tots els/les adolescents també havien de valorar el grau de vincle afectiu que hi ha entre el/la adolescent i l'adult dins una escala de 0 a 10.

En la segona part de l'enquesta es recollien un seguit de dades generals de cada subjecte.

---

⁸ S'adjunta model a l'annex

4.4 VARIABLES

4.4.1 Variable independent: Vincle afectiu entre el/la adolescent i l'adult que realitza l'acció.

4.4.2 Variable dependent: Preferència d'una o altra acció realitzada per l'adult cap al/la adolescent.

4.4.3 Variables estranyes:

- **Edat:** L'edat dels subjectes i, per tant, el seu diferent desenvolupament psicològic pot ser un factor que influeixi en la valoració de l'acció de correcció/contenció immediata. Per tant, en aquest estudi, tots els subjectes tenien entre de 14 a 16 anys.
- **Sexe:** El sexe dels infants o adolescents també pot ser un factor que influeixi en la valoració de l'acció de correcció/contenció immediata. Per tant, es va tenir en compte que les enquestes poguessin discriminar els nois de les noies.
- **Antecedents:** Els antecedents que l'infant pugui haver tingut o no, amb algun dels supòsits de correcció/contenció immediata o de maltractament, pot ser un factor que influeixi en la valoració de l'acció de correcció/contenció immediata. Per aquest motiu se'ls demanà, com a darrera pregunta, si havien tingut alguna experiència personal amb algun dels supòsits de correcció/contenció immediata i amb quin.
- **Lloc naixement pare/mare:** El fet que els adolescents tinguin el pare i/o la mare d'origen estranger pot influir en la valoració de l'acció de correcció/contenció immediata escollida pel subjecte. En aquest estudi també es demanà als enquestats que indiquessin el lloc de naixement dels seus pares per tal de tenir en compte aquesta variable.

4.4.4 Altres variables estranyes i possibles actuacions per controlar-les:

- **Sentiments de tendresa:** Puntualitzar l'edat del germà petit per ressaltar que no és ni un nadó ni un nen de 3 o 4 anys podia evitar forts sentiments de tendresa i innocència del/a protagonista cap al germà petit fent que aquest fet no fos un condicionant a les seves respostes. Es digué que el germà petit tenia 7 o 8 anys.
- **Rols masclistes d'autoritat:** Introduir la figura de la mare, professora, senyora i educadora podia evitar rols masclistes d'autoritat i podia fer que els adolescents tinguessin una percepció més neutra en relació als rols de gènere fent que aquest fet no fos un condicionant a les seves respostes.
- **Referent adult:** Ressaltar que els pares, professors i educadors són els del protagonista i no uns qualsevol, podia facilitar la percepció de lligam afectiu entre aquests i el/la protagonista potenciant aquest fet com a condicionant a les seves respostes.
- **Llar de residència:** Incorporar a l'enquesta una pregunta per saber si els/les adolescents vivien a la seva llar familiar amb els seus pares o no podia evitar errors en la investigació degut a repeticions d'enquestes d'adolescents que viuen en CRAE o al CA i que també van a l'IES.

4.5 ASPECTES ÈTICS I DEONTOLÒGICS DE LA INVESTIGACIÓ

En aquesta investigació no es recollirà cap dada personal i no serà possible associar les respostes a cap persona concreta. Tot i això, es vetllarà perquè la dissociació de dades sigui efectiva i els investigadors es comprometen a mantenir la confidencialitat i a complir tot allò que assenyala la Llei Orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de protecció de dades de caràcter personal i que els pogués afectar.

Les preguntes que es formulen en l'enquesta i la manera de fer-les no situaran els adolescents davant cap situació especialment problemàtica o conflictiva o en una situació que els pugui provocar angoixa o malestar.

La participació en aquesta investigació serà totalment voluntària i anònima.

Es vetllarà pel dret a la informació que tenen els participants d'aquesta investigació oferint-los les explicacions de la mateixa així com els resultats i conclusions un vegada aquesta hagi finalitzat.

4.6 PROCEDIMENT

Per tal de realitzar les enquestes i amb la intenció d'evitar la improvisació a l'hora d'explicar el cas als enquestats i que aquest fet pugui comportar l'aparició de variables estranyes, a continuació es mostra el protocol que es dissenyà per a la recollida de dades de la investigació:

4.6.1 Introducció:

1. L'entrevistador/a es presenta. Diu que està realitzant un treball de recerca en el que és necessari que nois i noies de 14 a 16 anys omplin una enquesta.
2. Explica que la seva participació és totalment voluntària i que no passa res si no volen contestar o no volen lliurar l'enquesta una vegada contestada. S'informa que el temps estimat per a la realització de l'enquesta és d'uns 20 minuts.
3. Que les enquestes són absolutament anònimes i que els agrairà molt que les contestin amb sinceritat, perquè això és imprescindible per tal que la investigació surti bé.
4. Després de realitzar l'enquesta se'ls explicarà els objectius de la recerca i s'atendran totes les preguntes que els adolescents formulin, per tal de fer efectiu el seu dret d'informació.
5. Els agrairà molt la seva col·laboració.

4.6.2 Repartiment de l'enquesta:

1. Els fulls de l'enquesta es lliuraran ordenats i grapats, formant un quadern.
2. Mentre que als i les adolescents dels l'IES se'ls passarà l'enquesta a cada grup classe, als i les adolescents que viuen en un CRAE o CA, l'enquesta es farà en petit grup o de forma individual ja que el nombre d'adolescents dels centres pot ser o bé reduït, o bé complicat convocar-los a tots a una mateixa hora.

4.6.3 Explicació de l'enquesta:

1. L'enquestador diu que els explicarà diverses situacions (3 als adolescents dels IES i 4 als adolescents dels CREA o CA) una mica exagerades, però que facin l'esforç d'imaginar-se que els passa de veritat, de viure-ls encara que pensin que ells/elles mai farien una cosa així.
2. Explica la primera situació i les preguntes que se'ls formula.
3. Els nois i noies omplen el full de la primera situació i l'entrevistador/a atén les preguntes que puguin sorgir.
4. Quan tothom ho ha fet, s'aborda la segona situació i així successivament.

4.6.4 Quan tothom ha acabat:

1. Es recullen les enquestes.
2. Se'ls explica la recerca (els objectius i les hipòtesis). Atenció: s'ha de preveure que els adolescents enquestats no ho puguin explicar als altres cursos als quals encara no s'ha passat l'enquesta.
3. Se'ls diu que se'ls farà arribar l'article amb les conclusions.
4. Se'ls dona les gràcies a ells i al professor/a.

4.6.5 Una vegada recollits, l'investigador/a anotarà a cada quadern:

1. El codi del CRAE o CA (que permetrà identificar el nom del centre).
2. En les enquestes dels IES, el codi de l'aula (que permetrà identificar l'aula).

Abans d'anar als centres i als IES escollits a passar les enquestes es realitzà una prova pilot amb els alumnes de l'IES de Cassà de la Selva per tal d'experimentar si l'enquesta era entenedora pels adolescents, si l'omplien correctament, si el temps de realització de l'enquesta estava ben calculat, etc. Després de la prova pilot, per tal que l'enquesta fos més entenedora i més simple a l'hora de contestar, vam fer alguns retocs de format (distribució més clara, diferenciació dels diversos apartats per colors,...) i vam acabar de precisar alguns conceptes de l'enquesta; per exemple, quan els adolescents havien d'escollir les accions de correcció/contenció immediata hi havia una opció que deia "donar-te una bufetada", aquesta frase es canvià per "donar-te una bona bufetada".

4.7 TAULA DE CONTRAST

Un punt de la metodologia que es va tenir en compte, a l'hora de plantejar aquesta, va ser el d'exposar els resultats preliminars d'aquesta investigació a un grup de professionals de l'àmbit educatiu. L'objectiu d'aquest recurs –taula de contrast- era el de millorar el document que es presentava a partir de la crítica, de les observacions, les aportacions i correccions d'aquest grup de professionals. Aquesta taula de contrast es va emmarcar en la *Quarta Conversa d'ètica aplicada* la qual es va realitzar en dues sessions, 7 d'octubre i 4 de novembre de 2010. Durant la primera sessió els interessos dels assistents i el debat posterior ens va conduir cap a una temàtica inesperada però molt interessant: la gestió dels sentiments i les emocions dels educadors socials per tal de poder realitzar la seva tasca professional de manera eficaç i evitar alguns conflictes ètics que provoca l'ús de la força.

Aquesta punt de reflexió ens va obligar a introduir canvis en la metodologia, en el procediment i en les conclusions d'aquest treball. Tant va ser així que la segona

sessió de la *Quarta Conversa d'ètica aplicada* en lloc de dedicar-la a tancar el document i a compartir-ne els resultats es va dedicar a fer una formació, a mode introductori, vers el control de les emocions en situacions de gran tensió emocional. Per fer aquesta sessió vam poder comptar amb el professor Jordi Joan Serra Aranda⁹. En aquesta petita formació, primerament, es realitzà una introducció en com una persona es sent quan sentiments com, per exemple, la ira o la ràbia s'introdueixen en cadascun de nosaltres i quins són els possibles mecanismes i exercicis de control i correcta conducció d'aquestes emocions. En segon lloc, es realitzaren una sèrie d'exercicis pràctics que mostraven quines eren les tècniques més adequades, quan una persona ha d'aplicar una força, una càrrega, a una altra persona, per tal d'assegurar la integritat física de la pròpia persona sobre la que s'executa la força, així com la de les altres persones que l'envolten, incloent-hi al professional implicat. Per acabar la sessió s'explicaren alguns exercicis de meditació i relaxació personal i es resolgueren alguns dubtes dels assistents.

---

⁹ Fundador i director d'UBK Ki Dojo Catalunya, centre especialitzat en Tai-Txi-Txuan, Aikido, Txi-Kung, Meditació i salut emocional per al desenvolupament personal. Professor associat d'EADA (Escola d'Alta Direcció i Administració) i professor col·laborador de la UOC (Universitat Oberta de Catalunya, Màster en conflictologia, Campus per la Pau i la Solidaritat).

5. RESULTATS I ANÀLISI

S'ha passat una enquesta anònima i voluntària a 1.022 adolescents, dels quals 985 viuen amb la seva família i 37 en un centre residencial d'acció educativa (CRAE) o en un centre d'acollida (CA).

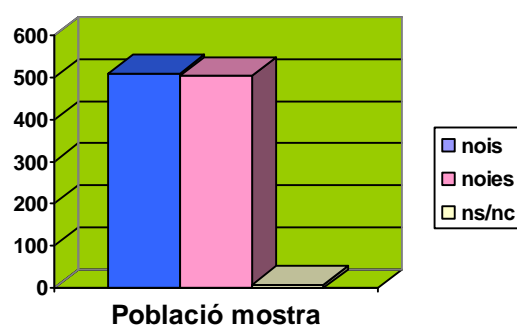
L'enquesta als 985 adolescents que viuen amb la seva família s'ha realitzat a les aules de 3r i 4t curs d'ESO de 7 Instituts d'Educació Secundària de la província de Girona.

L'enquesta als 37 adolescents que viuen en centres (CREA o CA) s'ha realitzat en 6 centres de la província de Girona.

5.1 RESULTATS:

Gràfic 1 Sexe del col·lectiu enquestat:

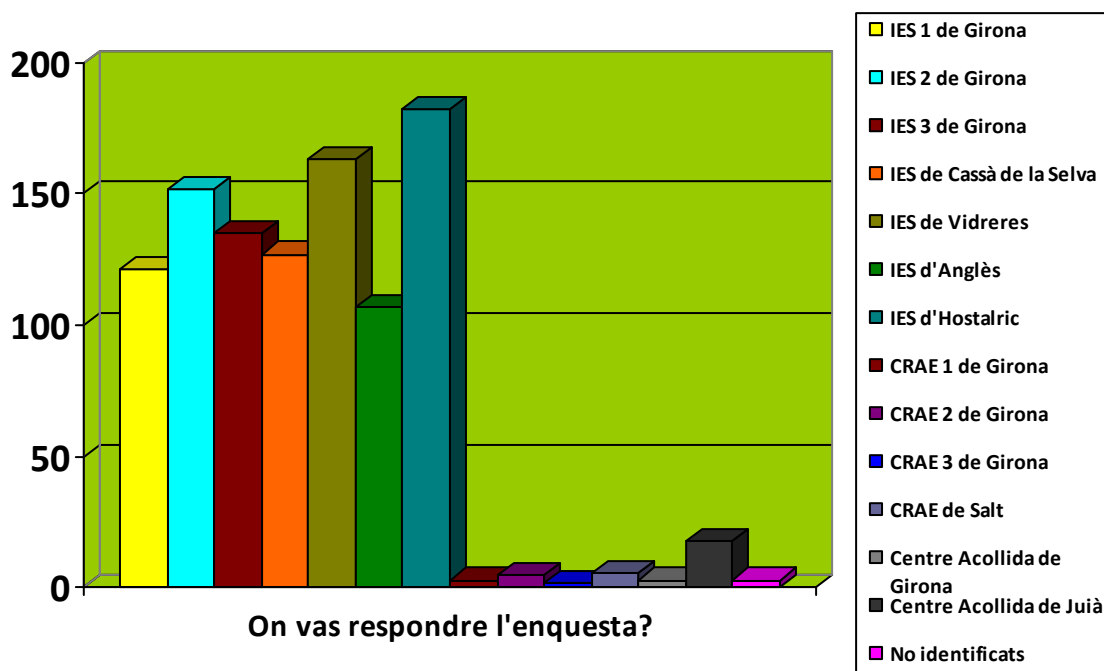
La mostra de la població és de 1.022 adolescents. Aquesta mostra consta de 510 nois, 504 noies i 8 persones que no han diferenciat el seu sexe.

Gràfic 2 Lloc on s'han recollit les dades:

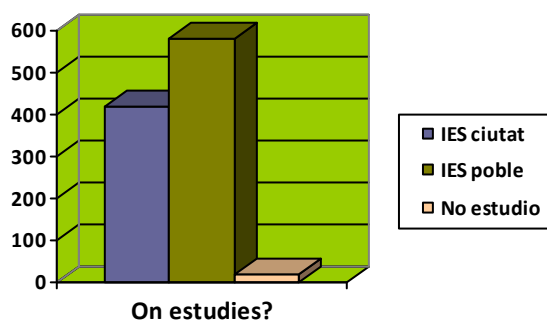
Pel què fa als adolescents objecte d'aquest estudi, tots s'emmarquen a la província de Girona. 985 provenen de 7 IES (3 de Girona, 1 de Cassà de la Selva, 1 de Vidreres, 1 d'Anglès i 1 d'Hostalric) i 37 adolescents provenen de 6 centres: 4 CRAE (3 de Girona i 1 de Salt) i de 2 CA (1 de Girona i 1 de Juià). Com es pot

comprovar, fent la suma dels i les joves, s'observa que hi ha 3 persones que no podem determinar la seva procedència per manca de dades.

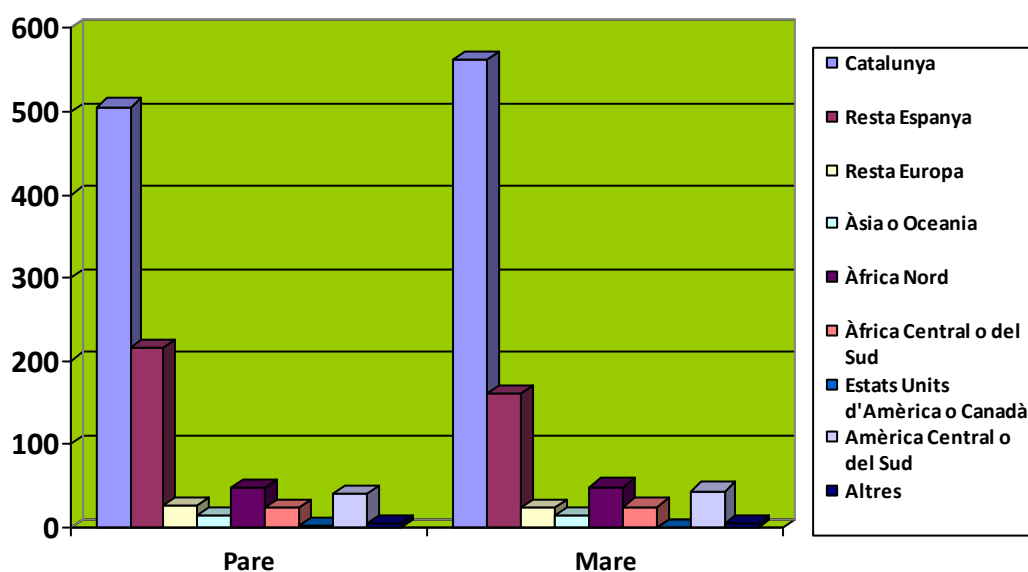
Gràfic 3 Estudiants d'IES de ciutat i d'IES de poble:

S'ha fet una diferenciació entre l'alumnat que va als IES de Girona ciutat (419 alumnes enquestats) i el que va als IES de poblacions de la mateixa província de Girona però que no superen els 10.000 habitants (com és el cas de Cassà de la Selva, Vidreres, Anglès i Hostalric) (579 alumnes enquestats) amb la finalitat d'estudiar si hi ha diferències o no en funció de si l'alumnat prové d'un medi urbà o bé d'un medi menys urbanitzat.

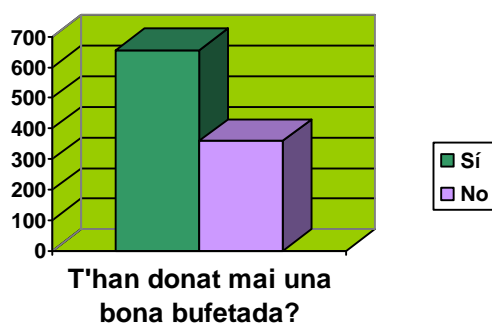
Gràfic 4 Lloc de naixement dels pares:

Una altra de les preguntes que els fèiem als nois i noies és a quin país havien nascuts els seus pares: 506/562 pare/mare nascuts a Catalunya, 216/160 a la resta de comunitats d'Espanya, 26/23 a la resta de comunitats Europees, 14/14 a Àsia o Oceania, 48/49 a Àfrica del Nord, 23/25 a Àfrica Central o del Sud, 2/0 a Estats Units d'Amèrica o Canadà, 41/44 a Amèrica Central o del Sud i 4/4 a altres països.

Gràfic 5 Joves que han rebut una bona bufetada:

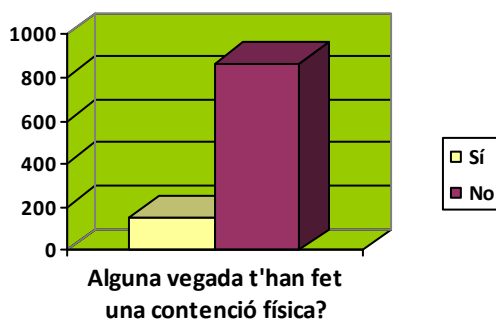
A la pregunta "T'han donat mai una bona bufetada?" 655 persones (64'10%) han respost que sí i 358 persones (35'00%) han contestat que no.

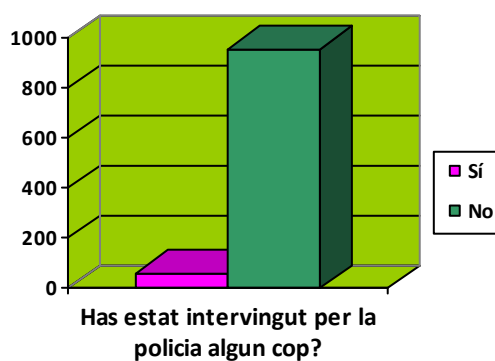
Gràfic 6 Joves que els han fet una contenció física:

A la pregunta “Alguna vegada t’han fet una contenció física?” 150 persones (14’70%) han respost que sí i 862 persones (84’30%) han contestat que no.

Gràfic 7 Joves intervinguts per la policia:

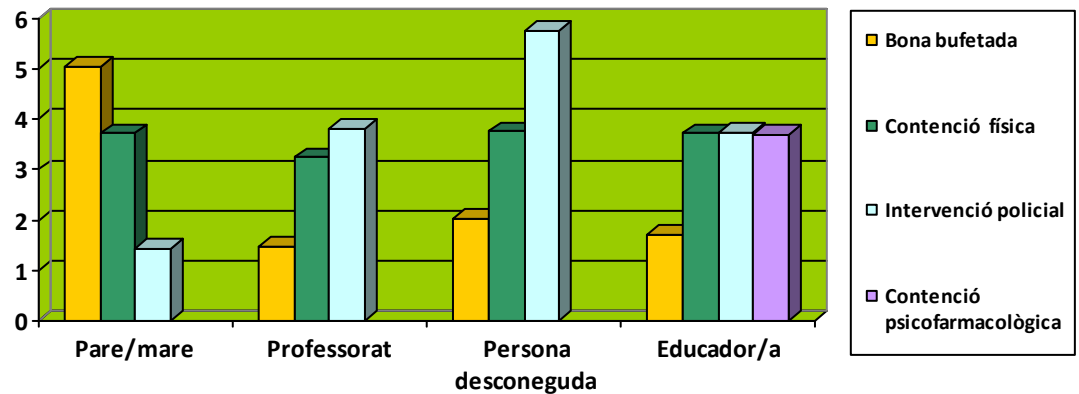
A la pregunta “Has estat intervingut per la policia algun cop?” 59 persones (5’80%) han respost que sí i 953 persones (93’20%) han contestat que no.

Gràfic 8 Grau d'adequació en rebre una bona bufetada / contenció física / contenció psicofarmacològica / intervenció policial:

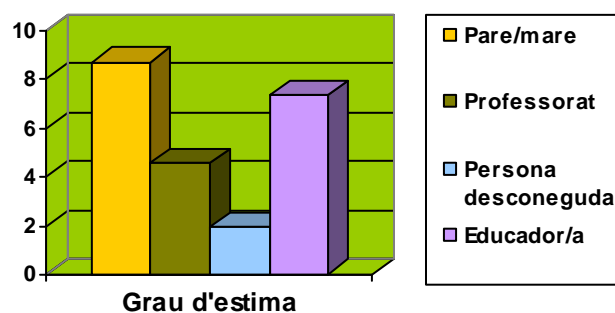
A continuació es mostren els resultats mitjans (valors de 0 a 10) del grau d'adequació de l'acció (bona bufetada, contenció física, contenció

psicofarmacològica, intervenció policial) que, segons els nois i noies objecte d'aquest estudi, l'adult (pare/mare, professorat, persona desconeguda i educador/a) ha d'escollir per tal de parar la situació descrita en l'enquesta d'aquest estudi:

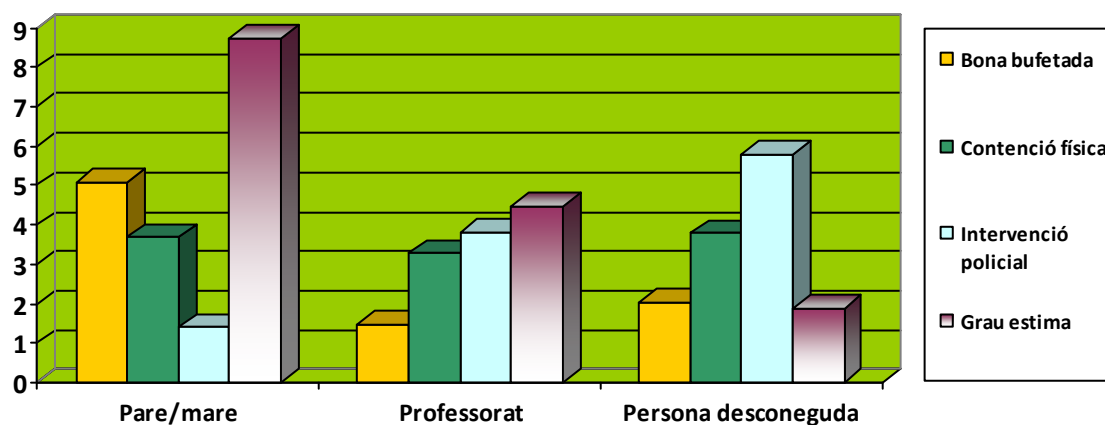
Gràfic 9 Grau d'estima al pare-mare / professorat / persona desconeguda / educador/a:

Al següent gràfic es mostra el valor mitjà del grau d'estima que els i les adolescents tenen cap al seu pare/mare, professorat, persona desconeguda i educador/a (aquest últim només en el cas que el noi/a visqui en un CRAE o CA). Els i les adolescents havien de contestar dins una escala de 0 a 10 punts. Es pot observar que el valor mitjà d'estima als pares és de 8'68, el dels professors és de 4'56, el dels desconeguts és de 1'93 i el dels educadors és de 7'34.

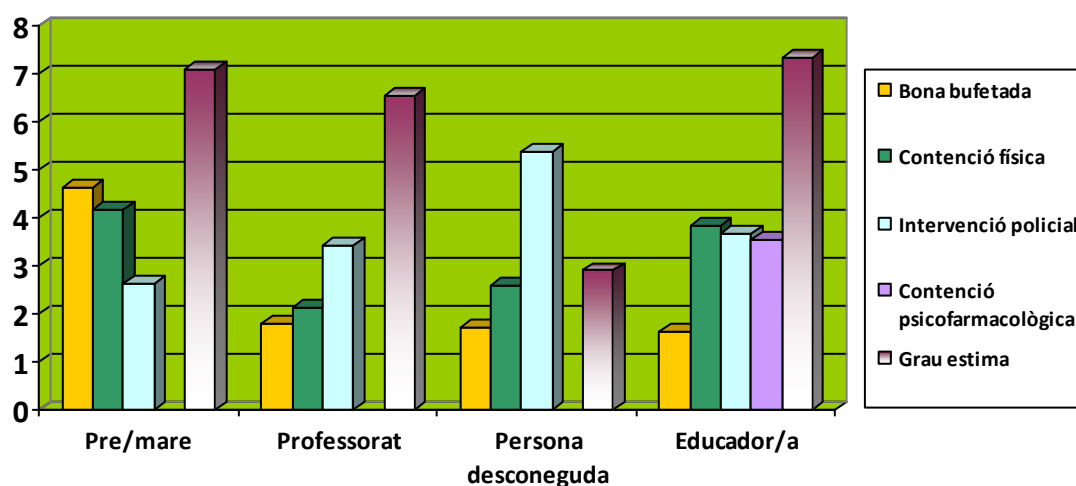

Si separem els dos col·lectius d'adolescents (viuen amb la seva família – viuen en un centre) i ens fixem en els resultats de l'acció de correcció/contenció en funció del col·lectiu de referència que realitza l'acció vinculant-ho amb el grau d'estima que l'adolescent té vers l'adult que realitza l'acció, s'observen els següents resultats:

Gràfic 10 Adolescents que viuen amb la seva família

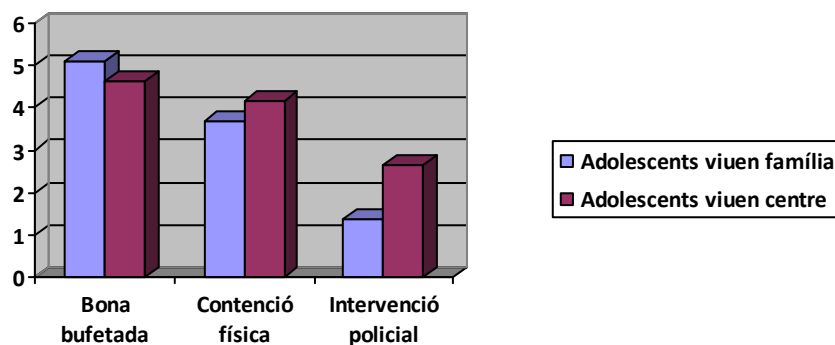

Gràfic 11 Adolescents que viuen en un centre

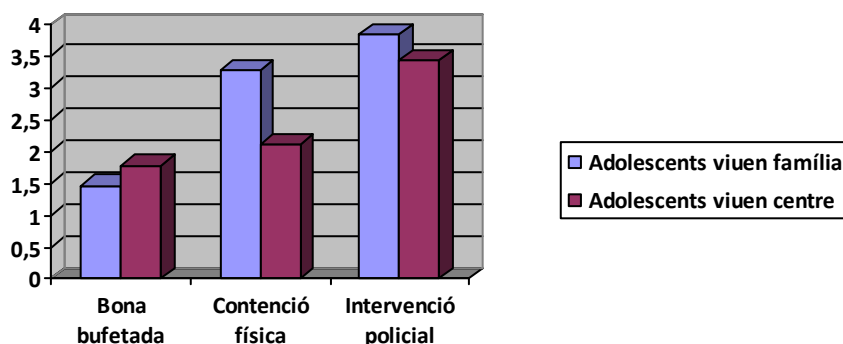

A la següent sèrie de gràfics es poden veure els resultats comparatius entre els adolescents que viuen amb la seva família i els que viuen en un centre en funció de l'adequació de cadascuna de les accions de correcció/contenció que realitza cada col·lectiu de referència:

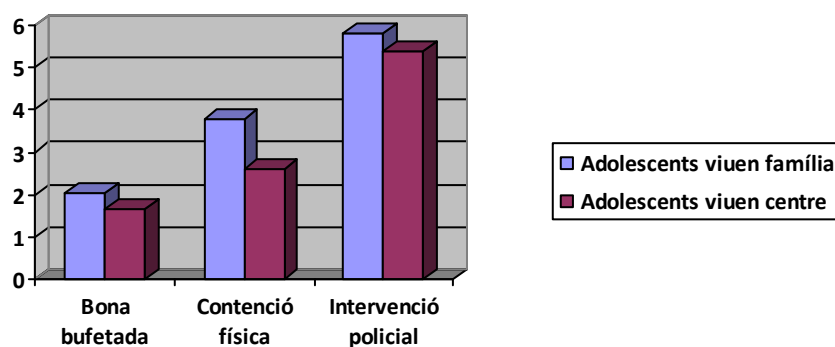
Gràfic 12 Correcció/contenció feta pel pare/mare

Gràfic 13 Correcció feta pel professorat

Gràfic 14 Correcció feta per una persona desconeguda

5.2 ANÀLISI DE RESULTATS

En aquest apartat es mostra l'anàlisi de resultats en funció del grau d'estima que els adolescents tenen vers els col·lectius de referència, el grau d'adequació de les accions de correcció/contenció segons les preferències, també, dels adolescents, la relació entre el grau d'estima i el grau d'adequació de les accions i, per acabar, es mostra l'anàlisi de les altres variables que s'han tingut en compte en aquesta investigació.

5.2.1 Grau d'estima

L'anàlisi estadístic dels resultats obtinguts en el «grau d'estima» que els nois i noies manifesten cap a les persones que poden realitzar una acció de correcció o contenció permeten diferenciar quatre nivells de relació afectiva, cada un dels quals té diferències estadísticament significatives respecte als altres.¹⁰

Taula 1. Grau d'estima							
		NOIS I NOIES QUE VIUEN AMB LA SEVA FAMÍLIA			NOIS I NOIES QUE VIUEN EN UN CENTRE		
		Col·lectiu de referència	Mitjana	Desviació estàndard	Col·lectiu de referència	Mitjana	Desviació estàndard
Grau d'estima	1	Pare/mare	8'74	1'92			
	2				Educador/a	7'35	2'75
					Pare/mare	7'11	3'62
					Professorat	6'57	3'34
	3	Professorat	4'47	2'54			
	4	Desconegut/da	1'89	2'47	Desconegut/da	2'89	3'29

En el grup de nois i noies que viuen amb la seva família, s'observa una clara diferenciació dels nivells de relació afectiva amb cada un dels col·lectius de referència, mentre que en el grup d'adolescents que viuen en centres aquesta diferenciació es redueix. Efectivament, en el primer grup cada un dels tres col·lectius de referència (pare/mare, professorat i persona desconeguda) té un

¹⁰ Segons la prova de comparació de mitjanes t de student.

nivell de relació afectiva diferenciat, mentre que en el segon grup havent-hi quatre col·lectius de referència (pare/mare, professorat, persona desconeguda i educador/a), hi ha dos nivells de relació afectiva: el dels educador/es, pare/mare i professorat (entre els quals no s'observen diferències estadísticament significatives) i el de les persones desconegudes.

5.2.2 Grau d'adequació de les accions

Entenem per grau d'adequació de les accions la valoració que fan els noies i noies de les possibles accions de correcció o contenció (bona bufetada, contenció física, intervenció policial o contenció psicofarmacològica) en funció del col·lectiu de referència que les ha de realitzar o demanar (pare/mare, professorat, persona desconeguda o educador/a). Els resultats del grau d'adequació de les accions són els següents:

Taula 2. Grau d'adequació de les accions							
COL·LECTIU DE REFERÈNCIA	EL NOI O LA NOIA VIU...						
	AMB LA FAMÍLIA				EN UN CENTRE		
	Acció		$\bar{X}$	σ	Acció		$\bar{X}$ σ
Pare/mare	1	Bona bufetada	5'07	2'90	1-2	Bona bufetada Contenció física	4'62 4'16 3'33 2'89
	2	Contenció física	3'69	2'86	3	Intervenció policial	2'63 2'99
	3	Intervenció policial	1'40	2'12			
Professorat	1	Intervenció policial	3'83	3'07	1	Intervenció policial	3'43 2'83
	2	Contenció física	3'28	2'90	2-3	Contenció física Bona bufetada	2'11 1'78 2'45 2'65
	3	Bona bufetada	1'47	2'10			
Persona desconeguda	1	Intervenció policial	5'78	3'17	1	Intervenció policial	5'38 3'20
	2	Contenció física	3'79	2'92	2-3	Contenció física Bona bufetada	2'59 1'68 2'80 2'43
	3	Bona bufetada	2'04	2'44			
Educador/a					1-2-3	Contenció física Intervenció policial Cont. psicofarmac.	3'83 3'67 3'20 2'68 3'54 2'94
					4	Bona bufetada	1'62 2'52

Comparació de la valoració de les accions. Els dos grups de població estudiats valoren de la mateixa manera les accions de correcció o contenció

realitzades pel pare/mare, professorat i persona desconeguda en tots els casos menys en tres, que són:

1. Els nois i noies que viuen amb la seva família valoren pitjor que els que viuen en un centre que el pare o la mare demani intervenció policial.
2. Els adolescents que viuen amb la seva família valoren millor que els que viuen en un centre la contenció física per part del professor.
3. Els nois i noies que viuen amb la seva família valoren millor que els que viuen en un centre la contenció física per una persona desconeguda.

Comparació de l'ordenament de les accions. Si atenem als valors absoluts de les mitjanes del grau d'adequació de les accions, podria semblar que els nois i noies que viuen amb la seva família i els que viuen en un centre ordenen de la mateixa manera totes les accions de correcció o contenció.

Cal adonar-se, però que això no és del tot cert, ja que si bé és cert que, d'una banda, els adolescents que viuen amb les seves famílies distingeixen i són capaços de fer una gradació de les tres possibles accions de correcció/contenció, en tres ordres de preferència diferenciats, segons el col·lectiu de referència que l'hagi d'executar; d'altra banda, cal aportar que, estadísticament¹¹, els adolescents que viuen en un centre, de totes les accions de correcció/contenció possibles, només les prioritzen en dos ordres de preferència.

Com s'apunta en el paràgraf anterior, en el cas dels nois i noies que viuen en un centre, quan el col·lectiu de referència és el pare/mare, el professorat o la persona desconeguda, la bona bufetada i la contenció física estan en el mateix ordre de preferència, mentre que la intervenció policial ocupa un altre ordre de preferència. Alhora, quan el col·lectiu de referència és l'educador/a, hi ha un sol ordre de preferència per la contenció física, la intervenció policial i la contenció psicofarmacològica i un ordre de preferència diferent per a la bona bufetada.

---

¹¹ Segons la prova de comparació de mitjanes ANOVA.

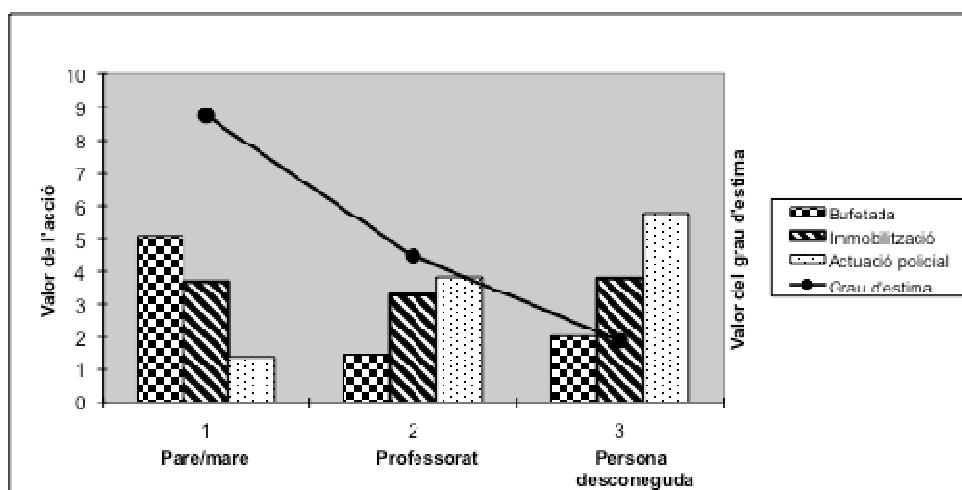
5.2.3 Relació entre el grau d'estima i el grau d'adequació de les accions

Si relacionem els resultats obtinguts en el grau d'estima que els i les adolescents manifesten al col·lectiu de referència amb la valoració de les diferents accions de correcció o contenció, s'observa que en el grup d'adolescents que viuen amb la seva família, hi ha una clara correlació entre el grau d'estima i el grau d'adequació de l'acció quan els col·lectius de referència són el pare/mare i la persona desconeguda. Efectivament, amb aquelles persones amb qui els nois i noies que viuen amb la seva família manifesten un major grau d'estima (pare/mare), el grau d'adequació de les accions és totalment invers a l'ordenament que s'obté amb les persones amb qui manifesten menys estima (persona desconeguda).

Aquesta correlació o tendència, però, no es manifesta en el grup amb qui mantenen un grau d'estima mig (professorat), del qual caldria esperar uns valors mitjos. Els resultats que s'obtenen amb el professorat tendeix cap al model del grau d'adequació de les accions de les persones amb qui es manifesta poca o cap estima (persones desconegudes), tal com s'observa al gràfic 15.

Gràfic 15. Relació entre el grau d'estima i el grau d'adequació de les accions.

Adolescents que viuen amb la seva família

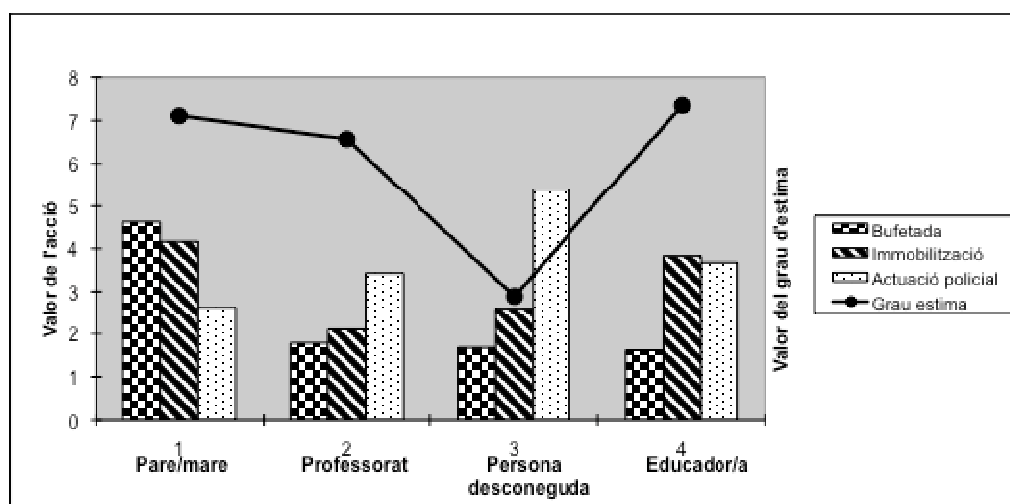

Pel que fa al grup de nois i noies que viuen en un centre, la correlació entre el grau d'estima i el tipus d'acció també es dona quan els col·lectius de referència són pare/mare i persona desconeguda, i també es trenca quan el col·lectiu de referència és el professorat i l'educador/a.

Gràfic 16. Relació entre el grau d'estima i el grau d'adequació de les accions.

Adolescents que viuen en un centre

Tant en el grup de nois i noies que viuen amb la seva família com els que viuen en un centre, no s'observa correlació entre el grau d'estima i el grau d'adequació de les accions en els col·lectius del professorat i dels educadors/es. Tanmateix, el model d'adequació de les accions d'aquests dos col·lectius de referència correspon al model de les persones desconegudes del gràfic 15 (adolescents que viuen amb la seva família), i per tant, caldria esperar un grau d'estimació baix, la qual cosa no succeeix.

5.2.4 Les altres variables contemplades

En aquest apartat s'hi consideren les variables que s'han tingut presents a l'hora de fer aquesta investigació:

- **Origen (ciutat o poble).** 419 alumnes enquestats pertanyen a IES que s'han considerat urbans (Girona ciutat) i 579 alumnes pertanyen a IES de pobles (Cassà de la Selva, Vidreres, Anglès i Hostalric, tots ells nuclis urbans de menys de 10.000 habitants). Les diferències observades no s'han considerat rellevants.
- **Sexe (noi o noia).** Malgrat hi hagi algunes diferències entre ambdós sexes, aquestes no són rellevants per aquesta investigació.
- **Antecedents.** De la població enquestada, 655 adolescents afirmen haver tingut experiències prèvies en alguna de les accions de correcció i contenció plantejades en aquesta investigació. Malgrat haver observat diferències en la valoració de les accions de correcció/contenció que fan els adolescents en funció d'haver rebut o no, en altres ocasions, alguna de les accions de correcció/contenció plantejades (bona bufetada, contenció física o psicofarmacològica o intervenció policial) aquestes diferències de valor no s'han considerat rellevants.
- **Lloc de naixement del pare i/o la mare.** S'observen algunes diferències estadísticament significatives en la valoració:
  - Quan la mare d'un/a adolescent ha nascut a un país del Nord d'Àfrica (Marroc, Algèria, Tunísia, Líbia i Egipte) s'observen diferències significatives en comparació amb els adolescents que la seva mare ha nascut a Catalunya:
    - El grau d'estima que l'adolescent de mare nord africana té cap al professorat (6'35 punts) i cap a les persones desconegudes (2'57 punts) és més elevat que el que té l'adolescent de mare

catalana cap al professorat (4'31 punts) i cap a les persones desconegudes (1'80 punts).

- Per l'adolescent de mare nord africana, la contenció física realitzada per una persona desconeguda (2'92 punts) és menys tolerada que per l'adolescent de mare catalana (4'08 punts).
- Quan la mare d'un/a adolescent ha nascut a un país del Sud o Centre Amèrica s'observen diferències significatives en comparació amb els adolescents que la seva mare ha nascut a Catalunya:
  - Per l'adolescent de mare sud-americana o centreamericana la bona bufetada realitzada pel pare/mare (4'16 punts) és menys tolerada que per l'adolescent de mare catalana (5'11 punts).
  - Per l'adolescent de mare sud-americana o centreamericana, que una persona desconeguda ordeni la intervenció policial (4'64 punts) és menys tolerat que per l'adolescent de mare catalana (5'93 punts).

6. CONCLUSIONS I REFLEXIONS

A mode de tancament d'aquesta investigació, a continuació s'ofereix un recull de conclusions i reflexions, les quals tenen per objectiu aportar una mica de llum al fet de realitzar accions de correcció/contenció als adolescents en situacions violentes.

A la introducció de *Força i violència en educació social* es diu: “*les relacions educatives i els vincles que s'estableixen entre els educadors i els nois i noies que viuen en un CRAE [són] diferents [dels que s'estableixen amb] els mestres d'una escola o els professors d'un institut. Això és degut, entre altres raons, al fet que el director d'un CRAE té la guarda i custòdia dels infants o adolescents, de manera que els educadors assumeixen tasques de vida quotidiana i funcions educatives pròpies de la institució familiar.*”¹² Però si atenen als resultats obtinguts en el grau d'estima que els i les adolescents que viuen en un CRAE o CA diuen que tenen cap als col·lectius de referència professorat i educadors/es, s'observa que el grau d'estima és estadísticament igual per aquests dos col·lectius de referència. És més, el col·lectiu de referència pare/mare també és valorat amb el mateix grau d'estima que el dels educadors/es i professorat. Per tant, es pot afirmar que els nois i noies que viuen en centres no fan diferències en el grau d'estima que manifesten respecte a aquelles persones amb qui es relacionen, amb qui tenen una vinculació afectiva. És a dir, diuen que estimen igual als educadors/es, al pare/mare i al professorat. Això, en canvi, no s'observa en el grup de nois i noies que viuen amb la seva família.

Els nois i noies que viuen amb la seva família diferencien i, per tant, ordenen clarament, la bona bufetada i la contenció física en totes les situacions possibles, mentre que els que viuen en un centre no. A aquests tan els fa que, en les tres situacions plantejades, els donin una bona bufetada o els facin una contenció física.

Ambdós grups coincideixen en considerar que avisar la policia és la pitjor acció possible si passa a casa, i la més desitjable si passa a l'institut o al carrer. Si passa

---

¹² Força i violència en educació social; p. 12.

a casa, viuen de forma molt més violenta que el pare o la mare avisi a la policia que no pas els doni una bona bufetada, possiblement perquè en determinades circumstàncies el fet que els pares deleguin una tasca de correcció o contenció, és viscut com un abandonament o com una intromissió inacceptable. En canvi quan l'acció de correcció o contenció l'ha de fer qualsevol altra persona que no sigui el pare o la mare, la bufetada i la contenció física és rebutjada. Per tant, a partir dels resultats d'aquest estudi i retornant al debat del grup de reflexió que va publicar *Força i violència en educació social* i atenent l'opinió dels i les adolescents expressada en aquesta recerca empírica, cal afirmar que és encertada la conclusió principal de *Força i violència en educació social*: “*En principi, la bufetada és un acte de violència i una mala praxi. Aquesta és la norma i el comportament que ha de prevaler en tota circumstància, encara que, malauradament, algunes persones no la considerin una actuació excessivament preocupant perquè en la seva infància era considerada necessària i fins i tot convenient*”.

Tanmateix s'ha de dir que aquesta investigació refuta la hipòtesis que havia plantejat:

“Els adolescents perceben i viuen de diferent manera diverses formes de correcció o contenció [bona bufetada (BB), contenció física (CF), contenció psicofarmacològica (CP) i intervenció policial (IP)] en funció del vincle afectiu que mantenen amb la persona que realitza o demana l'acció. Es preveu, per tant, que els adolescents ordenin les quatre accions de correcció o contenció contemplades, per ordre de preferència, de la següent manera: Si hi ha vincle afectiu BB-CF-CP-IP; si no hi ha vincle afectiu: IP-CP-CF-BB”.

Com s'ha comprovat en aquesta investigació, no es pot establir una relació directa entre la preferència de l'acció de correcció/contenció escollida per l'adolescent en funció del grau d'estima que aquest té vers al col·lectiu de referència que realitza l'acció.

Hi ha raons per considerar que el tipus d'estimació que els nois i noies diuen que tenen amb el seu pare o mare és de naturalesa diferent del que diuen que tenen amb els professionals de l'educació. Efectivament, en el cas dels nois i noies que

viuen amb la seva família, la correlació entre el grau d'estima i la valoració de les accions de correcció o contenció es trenca en els valors intermitjos. I en el cas dels nois i noies que viuen en un centre, tot i que diuen que estimen igual als educadors/es, pare/mare i professorat, distingeixen clarament amb qui d'ells prefereixen accions que comporten contenció física o avisar la policia (educador/a, professorat) o una bona bufetada (pare/mare). Tal com s'assenyala a l'apartat «Limitacions de la recerca» aquestes diferències també poden ser degudes a qüestions de privacitat o publicitat.

En tot cas, hi ha una reflexió que no ens podem estar d'assenyalar: en l'àmbit en què els nois i noies més accepten la bufetada (la família) és l'àmbit en què, malauradament, més persones moren per aquest tipus, diguem-ne, de «violència acceptada».¹³

Al capítol 3.1 de *Força i violència en educació social* es diu: “atès que no hi ha dos infants iguals, cal tractar cada infant o adolescent segons les seves particularitats i necessitats”¹⁴. Doncs bé, en els resultats i conclusions del tractament estadístic hi ha un fet que cal destacar: alguns nois i noies se situen fora del llindar dels resultats que han donat peu a les conclusions fins aquí assenyalades. Si s'ha d'entendre l'educació com la ciència capaç d'acompanyar al desenvolupament d'altres persones tenint en compte les particularitats i necessitats de cadascun dels individus, aquest fet hauria de suposar l'adequació del mètode, dels procediments, de les estratègies, de les tècniques educatives, etc. davant cada individu per tal d'assegurar-li el seu òptim desenvolupament. Amb tot plegat, malgrat que la ciència estadística ens orienta a rebutjar la bufetada com a mesura de correcció segons l'estudi realitzat, la pregunta que em faig a continuació és la següent: aquest estudi permet esborrar el plantejament que, malgrat tot, en determinades ocasions donar una bona bufetada pugui ser la millor opció possible?.

Dins l'obra “*El poema pedagògic*” pàg. 21, de Makarenko s'hi pot veure un fragment en el que s'explica la resolució d'una situació de conflicte: “*Una mañana de invierno*

---

¹³ Devem aquesta reflexió al Dr. José Manuel Barbero García.

¹⁴ *Força i violència en educació social*; p. 20.

pedí a Zadórov que cortase leña para la cocina. Y escuché la habitual contestación descarada y alegre:

-¡Ve a cortarla tú mismo: sois muchos aquí!

Era la primera vez que me tuteaban.

Colérico y ofendido, llevado a la desesperación y al frenesí por todos los meses precedentes, me lancé sobre Zadórov y le abofeteé. Le abofeteé con tanta fuerza, que vaciló y fue a caer contra la estufa. Le golpeé por segunda vez, y agarrándole por el cuello y levantándole, le pegué una vez más.

De pronto, vi que se había asustado terriblemente. [...] Y probablemente yo hubiera seguido pegándole, pero el muchacho gimió, balbuceó:

-Perdóneme, Antón Semionovich.”

S'explica que aquest fet, que aquesta acció de violència física, va ser el desencadenant que va fer possible el canvi de la situació insostenible i crítica que vivia la colònia cap a una situació de relació humana positiva entre els educadors i els educands de la colònia.

Per tal d'acabar aquest apartat i amb la intenció de no deixar de banda el que ha suposat el debat relatiu al control de les emocions, els deixo amb unes paraules del professor Joan Canimas coautor i guia d'aquesta investigació:

“La moral és raó emotiva

No n'hi ha prou amb un conjunt de reflexions i recomanacions sobre l'ús de la força per tal de no traspasar el llindar de la violència, tal com fa *Força i violència en educació social*. La moral i l'ètica no són només valors, normes i reflexions. També són sentiments i emocions que ens empenyen a decidir i actuar davant allò que no ens agrada o que ens fereix. I sota la força de les emocions, la raó es modifica i els protocols de bones pràctiques s'obliden.

Les reflexions i recomanacions de *Força i violència en educació social* estan fetes en un moment de tranquil·litat per a un moment de tranquil·litat i, per això, no contemplen un aspecte bàsic per fer front a moments i situacions dominades per la violència: el control i la gestió creativa de les pròpies emocions, especialment la ira i la ràbia. En aquest sentit, considerem imprescindible introduir en la formació dels

professionals de l'educació un entrenament en el control de les emocions i de la seva gestió en moments complexos en els quals se'ls exigeix aturar situacions de violència (situacions de violència en les quals, no cal oblidar-ho, no en són aliens).

No es pot exigir als professionals de l'educació, per tant, actuacions per a les quals no han estat formats ni entrenats; ni demanar-los responsabilitats quan les seves actuacions traspassen l'indar dibuixats per una raó pura que no té en compte les emocions; ni abocar-los a situacions que, de vegades, són generadores de violència per manca de recursos.”

7. EL PAPER DEL PEDAGOG I ANÀLISI CRÍTICA DELS CONTINGUTS TRANSMESOS DURANT LA LLICENCIATURA

Per tal de desenvolupar aquest apartat el que primer em vaig plantejar és que és un pedagog. Uns instants després em va venir al cap el que els dic a la gent del meu voltant -poc familiaritzats en el món educatiu-: un pedagog és un especialista en educació. Clar que després elles posen cara d'intentar lligar caps i jo despisto cap a un altre tema.

Però, suposo que aquest cop amb això no n'hi ha prou, per tant, amb la intenció de dotar de sentit aquest apartat no m'he pogut estar de consultar el llibre *“Pedagogia: professionals de l'educació i la cultura”*¹⁵ en el qual, en el prefaci d'aquest (pàg. 7), unes paraules del professor Miquel Àngel Essomba podrien definir el que és un pedagog: *“Un pedagog és el gran especialista en dissenyar projectes educatius viables i significatius en un marc de participació.”* D'aquesta definició es pot entendre que, per una banda, un pedagog necessita saber analitzar, entendre i interpretar la realitat, les necessitats i demandes, ha de ser coneixedor dels recursos i de les limitacions per tal de poder portar a terme projectes capaços de prosperar; per altra banda, cal que l'execució d'aquests projectes emocioni als seus destinataris, que s'hi vegin representats, reflectits, que se sentin protagonistes del procés educatiu per tal d'aconseguir que realment aquests projectes siguin significatius per a ells; i, per altra banda, ha de ser capaç de liderar grups de persones, ja siguin companys de treball, destinataris del projecte o ambdós col·lectius alhora, on cadascun d'ells tingui un paper rellevant per al seu propi desenvolupament personal i el del projecte en conjunt.

Crec que l'objectiu final d'un pedagog, d'una pedagoga, és el d'aconseguir l'emancipació de les persones, l'autonomia d'aquestes amb la intenció que aquestes siguin més lliures i més felices. A la *Introducció del* llibre anteriorment citat, a les pàgines 13-14, els professors Besalú, X. i Feu, J., parlen de la funció del pedagog/a, dient el següent: *“La seva funció, més que transmetre, produir o reproduir cultura, és sobretot la de transformar la relació de les persones amb el*

---

¹⁵ **Besalú, X.; Feu, J.**, (coordinació i edició) (2009). *Pedagogia: Professionals de l'educació i la cultura*. Girona: CCG Edicions.

món (per comprendre'l des de la complexitat, més enllà dels llocs comuns i les aparences), amb si mateixes (per conèixer-se i fer-se conscients dels criteris i principis que guien els seus pensaments i comportaments) i amb els altres (percebuts des dels diversos prismes –de classe, de gènere, de “raça”, d’edat, d’orientació sexual, etc.- que dibuixen la realitat social), a través dels processos d’ensenyament i aprenentatge d’objectes culturals.”

A partir de la definició que ofereixen els professors Besalú i Feu, veiem que vivim en una societat molt complexa, que canvia a ritme vertiginós, que és una societat global on tot està interconnectat i que la diversitat és el denominador comú d’aquesta societat en la que vivim i pretenem viure. És, doncs, per aquest motiu que cal, més que mai, pedagogs i pedagogues: professionals capaços d’ordenar, analitzar, descriure, interpretar, dissenyar, dirigir i avaluar processos educatius per tal d’acompanyar les persones en el seu desenvolupament al llarg d’aquest viatge que és el viure.

Seguint el fil de les últimes línies del paràgraf anterior és on pot ,també, incidir la investigació educativa realitzant, sobretot, la tasca d’ordenar, analitzar, descriure, interpretar, entendre o explicar la realitat per tal de poder, a posteriori, dissenyar aquells projectes educatius, dels quals parlava el professor Miquel Àngel Essomba, citat a l’inici d’aquest apartat.

Com s’ha pogut veure, al llarg de l’exposició d’aquest treball, la formació rebuda a l’assignatura d’investigació educativa, la qual forma part del currículum dels estudis de pedagogia, ha estat clau per tal de poder realitzar aquest treball de pràcticum, al meu entendre, de manera adequada.

Gràcies als apunts de classe, als materials treballats, als recursos i a les eines facilitades durant el desenvolupament de l’assignatura d’investigació educativa he pogut construir els diferents apartats que ha de tenir un treball d’investigació sense massa complicació. És, doncs, en aquest sentit que amb la meua experiència i si haig de realitzar una anàlisi crítica dels continguts transmesos durant la llicenciatura en relació a la investigació educativa no puc més que felicitar a l’equip

de professionals que fan tan fàcil la difícil tasca de formar futurs professionals de l'educació, en el meu cas, un pedagog.

Més enllà de la transmissió de coneixements, a la que es podria limitar el professorat, els estudis de pedagogia de la Universitat de Girona compten amb una sèrie de valors afegits: esperit crític, tracte humà i personal, democràcia, participació, flexibilitat, comprensió, rigor i, entre d'altres, excel·lència. Aquest conjunt de valors, els quals formen part del currículum ocult d'aquests estudis, tenen no menys valor que els continguts en si de l'assignatura i de la carrera al complet, ja que per tal de ser un bon professional en l'àmbit de la pedagogia, en l'àmbit educatiu i, per tant, en l'àmbit socio-cultural, cal, des de la meua modesta visió, com a mínim, combregar amb aquests valors. De fet, tal i com es desprèn de la trajectòria professional d'Adela Cortina -catedràtica d'Ètica a la Universitat de València, directora de la Fundació ÉTNOR i membre de la "*Real Academia de Ciencias Morales y Políticas*"- no es tracta només de formar bons professionals, sinó que, a més, es tracta de formar bons ciutadans.

8. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Besalú, X.; Feu, J., (coordinació i edició) (2009). *Pedagogia: Professionals de l'educació i la cultura*. Girona: CCG Edicions.

Diversos Autors (2008). *Força i violència en educació social. En Pere i en Josep, anàlisi d'un cas pràctic sobre els límits de la força física en un Centre Residencial d'Acció Educativa (CRAE)*. Girona: Observatori d'Ètica Aplicada a la Intervenció Social (Quaderns d'Ètica Aplicada a la intervenció Social, 2).

Freud, A.; Osterrieth, P.A.; Piaget, J.; i altres (1980). *El Desarrollo del adolescente* (3ª edició). Buenos Aires: Horme.

Hernández, A. (2005). "Ciudadanos de presente, no de futuro". *Diari El País* (23 d'octubre de 2005).

Horno, P. (2005). *Amor, poder y violencia. Un análisis comparativo de los patrones de castigo físico y humillante*. Madrid: Save the Children Espanya.

Makarenko, A. S. (2008). *Poema pedagógico* (3a edició). Madrit: Ediciones Akal S.A. (Akal Básica de Bolsillo, 19).

Pinheiro, P. S. (2006). *Acabar con la violencia contra los niños, niñas y adolescentes*. Naciones Unidas: Junta editorial de les Naciones Unidas.

<<http://www.unicef.org/violencestudy/spanush/reports/Chapitre%2001%20%20intro.pdf>>

Savater, F. (2005). "¡Te daba así!". *Diari El País* (23 d'octubre de 2005).

9. ANNEXOS

Annex 1: *Força i violència en educació social: Noves perspectives*

Annex 2: Articles del diari “*El País*”

Annex 3: *Marc legal i normatiu*

Annex 4: Model d'enquestes

ANNEX 1: FORÇA I VIOLÈNCIA EN EDUCACIÓ SOCIAL: NOVES PERSPECTIVES

Esborrany 2 de novembre de 2010

FORÇA I VIOLÈNCIA EN EDUCACIÓ SOCIAL: NOVES PERSPECTIVES

Canimas, J. - Bernatallada, R.¹

I. INTRODUCCIÓ

El desembre de 2008 l'Observatori d'Ètica Aplicada a la Intervenció Social (OEAIS) va publicar *Força i violència en educació social. Anàlisi d'un cas pràctic sobre els límits de la força física en un Centre Residencial d'Acció Educativa (CRAE)*.² Aquest informe partia d'una situació real ocorreguda a Catalunya en la qual un educador social que treballava en un CRAE havia donat una bufetada a un noi del centre, el pare l'havia denunciat i en la sentència el jutge va considerar que l'acció no era punible. Arrel d'aquest i altres fets, en la normativa i protocols dels CRAE de Catalunya es va establir que en cap cas es podia donar una bufetada als nois i noies que hi vivien i que en una situació límit, els professionals de l'educació han de fer una contenció física o avisar a la policia o al servei hospitalari d'urgències.

Força i violència en educació social va voler abordar la qüestió de si calia desterrar completament la bufetada de les relacions educatives, considerant-la no només una mala acció sempre, sinó fins i tot una acció punible. En aquell moment, la qüestió de la bufetada en les relacions educatives era un tema recurrent sobre el qual els mitjans de comunicació se'n feien ressó.³

¹ Agraïm la col·laboració de Pep Garre, epidemiòleg de l'IAS, que ens ha ajudat en el plantejament de la recerca empírica i en el tractament i interpretació de les dades obtingudes. També agraïm les valuoses aportacions de Pep Freixa i les de cadascun dels participants de la Quarta Conversa d'ètica aplicada realitzada a Girona els dies 7 d'octubre i 4 de novembre de 2010.

² VVAA (2008): *Força i violència en educació social. Anàlisi d'un cas pràctic sobre els límits de la força física en un Centre Residencial d'Acció Educativa (CRAE)*, Girona: Observatori d'Ètica Aplicada a la Intervenció Social, Quaderns d'Ètica, 2.

³ El debat d'aquell moment es pot il·lustrar amb aquests exemples: el 23 d'octubre de 2005 el diari El País publicava dos articles que responien a la qüestió «Prohibiria per llei el càstic físic als nens?». Fernando Savater defensava que, en determinats ocasions, una bona bufetada és necessària, i Àngel Hernández que no s'ha de permetre mai. Aquest mateix any, Pepa Horno, de Save the Children Espanya, publica *Amor, poder y violencia. Un análisis comparativo de los patrones de castigo físico y*

El grup de deliberació va abordar la qüestió de si en un moment determinat i en una situació molt i molt excepcional i davant la necessitat imperiosa d'assenyalar a un adolescent que viu en un CRAE que ha traspassat un límit infranquejable, és menys violent una «bona bufetada»⁴, una contenció física, una contenció farmacològica o avisar la policia. Simplificant molt, en el grup de reflexió es van manifestar tres tendències: les persones que consideraven que en cap moment ni circumstància es pot permetre que algú doni una bufetada a un infant o adolescent, perquè és un acte que atempta contra la seva dignitat i el correcte desenvolupament de la seva personalitat; les persones que consideraven que, sempre en situacions absolutament excepcionals i determinades, una contenció física o farmacològica o avisar la policia pot arribar a ser molt més violent que una bufetada a temps quan hi ha vincle afectiu; i finalment i com sol passar en les qüestions controvertides, les persones que veien amb bons ulls alguns dels arguments d'un i altre costat sense que els fos possible decantar-se, encara, per a una o altra posició.

Dos anys després de la publicació de *Força i violència en educació social* hem représ la reflexió sobre aquesta temàtica. I en rellegir l'estudi ens ha semblat detectar dues mancances: (a) que en la deliberació del grup multidisciplinar de 14 persones que va redactar *Força i violència en educació social* no hi va participar cap adolescent; i (b) que l'informe oblida, o no insisteix suficientment, que la problemàtica abordada es dona en situacions de molta tensió emocional i que el control d'aquestes situacions no s'aconsegueix només o principalment amb protocols de bones pràctiques o recomanacions, sinó amb l'autocontrol de les emocions, en especial la ira.

humillante. El 2006, el Centre d'Investigacions sociològiques (CIS) feia públic l'estudi *Actitudes y opiniones sobre la infancia y la adolescencia* segons el qual el 60 % dels espanyols estaven d'acord amb un «clatellot a temps» per educar els fills. Aquest mateix any, l'Assemblea General de Nacions Unides, a partir d'un estudi del Secretariat General de les Nacions Unides sobre la violència contra els nens, assenyalava l'any 2009 com a data límit per tal que tots els països membres incorporessin en el seu ordenament jurídic la prohibició de qualsevol castig físic als infants i adolescents, fins i tot a la llar familiar.

⁴ En aquest article s'utilitza l'expressió «bona bufetada» en el sentit del llenguatge col·loquial: es dona en casos excepcionals, per tant la persona que la dona «no té la mà lleugera», i és una bufetada única i contundent.

II. Els NOIS I NOIES PRENEN LA PARAULA

1. Hipòtesis de la recerca

La hipòtesi principal de la recerca era: «Els adolescents perceben i viuen de diferent manera diverses formes de correcció o contenció [bona bufetada (BB), contenció física (CF), contenció psicofarmacològica (CP) i intervenció policial (IP)] en funció del vincle afectiu que mantenen amb la persona que la realitza o demana. Es preveu, per tant, que els adolescents ordenin les quatre accions de correcció o contenció contemplades, de la següent manera i per ordre de preferència: Si hi ha vincle afectiu BB-CF-CP-IP; si no hi ha vincle afectiu: IP-CP-CF-BB.»

2. Mostra, instruments i procediments

S'ha passat una enquesta anònima i voluntària a 1019 adolescents, dels quals 982 viuen amb la seva família i 37 en un Centre residencial d'acció educativa (CRAE) o en un Centre d'acollida (CA), per tal de determinar si hi ha diferències significatives en els resultats entre ambdós grups. L'enquesta als 982 adolescents que viuen amb la seva família s'ha realitzat a les aules de 3 i 4 curs d'Educació Secundària Obligatoria de 7 Instituts d'Educació Secundària (IES) de Girona, Cassà de la Selva, Vidreres, Anglès i Hostalric. I l'enquesta als 37 adolescents que no viuen amb la seva família s'ha realitzat a 4 CRAE de Girona i Salt i a 2 CA de Girona i Juià.

L'enquestador demanava als adolescents que s'imaginessin una situació⁵ que els explicava i tot seguit que puntuessin en una escala linial del 0 (mai) al 10 (si és necessari) i sense repetir cap puntuació cada una de les accions de correcció o contenció possibles. Les situacions eren gairebé totes iguals, però succeïen en escenaris i amb col·lectius de referència diferents. En el cas dels nois i noies que viuen amb la seva família, els escenaris i col·lectius eren tres: a casa amb el pare o la mare, a l'IES amb el professorat i al carrer amb una persona desconeguda; i les possibles accions de correcció o contenció també eren tres: bona bufetada, contenció física i

⁵ La situació que s'explicava era la següent: «Imagina't que tens un d'aquells dies en què estàs molt enfadat amb tu mateix i et sents estranyament enrabiat amb tot i amb tothom. Estàs a punt d'escalar! Ets [a casa / IES / carrer / centre] i [el teu germà petit / company/a de classe / un nen desconegut / company/a de centre] es burla de tu. T'enfades molt i explotes. Comences a cridar, insultar-lo i picar-lo. [Els teus pares / professorat / persona desconeguda / educador/a] et diuen que prou, però tu encara crides més i també comences a insultar-los i a tirar per terra tot el que trobes. Davant d'aquesta situació, què "preferiries" que fes el [teu pare/mare / professorat / persona desconeguda / educador/a]? Que et donés una bona bufetada? Que et fes una contenció física? Que telefonés als Mossos d'Esquadra? Que et fessin una contenció psicofarmacològica?»

actuació policial. En el cas dels nois i noies que viuen en un centre, els escenaris i col·lectius de referència eren quatre: a casa amb el pare o la mare, a l'IES amb el professorat, al carrer amb una persona desconeguda i al CRAE o CA amb un educador o educadora; i les possibles accions de correcció o contenció també eren quatre: bona bufetada, contenció física, intervenció policial i contenció psicofarmacològica.

En cada situació, per tant, les possibles accions de correcció o contenció eren executades o demanades per un col·lectiu de referència diferent, i per tal de determinar el nivell de vincle afectiu que els nois i noies tenien amb cada un d'aquests col·lectius de referència, se'ls demanava que puntuessin el grau d'estima que hi tenien en una escala linial del 0 (cap estima) al 10 (molta estima).

També se'ls demanava que indiquessin el seu sexe, l'origen de naixement dels pare i mare i si havien tingut alguna experiència d'alguna de les formes de correcció o contenció indicades.

3. Resultats

3.1 Grau d'estima

L'anàlisi estadístic dels resultats obtinguts en el «grau d'estima» que els nois i noies manifesten cap a les persones que poden realitzar una acció de correcció o contenció permeten diferenciar quatre nivells de relació afectiva, cada un dels quals té diferències estadísticament significatives respecte als altres.⁶

Taula 1. Grau d'estima

NOIS I NOIES QUE VIUEN AMB LA SEVA FAMÍLIA				NOIS I NOIES QUE VIUEN EN UN CENTRE		
		Col·lectiu de referència	Mitjana	Desviació estàndard	Col·lectiu de referència	Desviació estàndard
Grau d'estima	1	Pare/mare	8'74	1'92		
	2				Educador/a	7'35
					Pare/mare	7'11
					Professorat	6'57
	3	Professorat	4'47	2'54		
	4	Desconegut/da	1'89	2'47	Desconegut/da	2'89
						3'29

En el grup de nois i noies que viuen amb la seva família, s'observa una clara diferenciació dels nivells de relació afectiva amb cada un dels col·lectius de referència, mentre que en el grup d'adolescents que viuen en centres aquesta diferenciació es redueix. Efectivament, en el primer grup cada un dels tres col·lectius

⁶ Segons la prova de comparació de mitjanes *t de student*.

de referència (pare/mare, professorat i persona desconeguda) té un nivell de relació afectiva diferenciat, mentre que en el segon grup havent-hi quatre col·lectius de referència (pare/mare, professorat, persona desconeguda i educador/a), hi ha dos nivells de relació afectiva: el dels educador/es, pare/mare i professorat (entre els quals no s'observen diferències estadísticament significatives) i el de les persones desconegudes.

3.2 Grau d'adequació de les accions

Entenem per grau d'adequació de les accions la valoració que fan els noies i noies de les possibles accions de correcció o contenció (bona bufetada, contenció física, intervenció policial o contenció psicofarmacològica) en funció del col·lectiu de referència que les ha de realitzar o demanar (pare/mare, professorat, persona desconeguda o educador/a). Els resultats del grau d'adequació de les accions són els següents:

Taula 2. Grau d'adequació de les accions

COL·LECTIU DE REFERÈNCIA	EL NOI O LA NOIA VIU...					
	AMB LA FAMÍLIA			EN UN CENTRES		
	Acció	$\bar{X}$	σ	Acció	$\bar{X}$	σ
Pare/mare	1 Bona bufetada	5'07	2'90	1-2 Bona bufetada	4'62	3'33
	2 Contenció física	3'69	2'86	Contenció física	4'16	2'89
	3 Intervenció policial	1'40	2'12	3 Intervenció policial	2'63	2'99
Professorat	1 Intervenció policial	3'83	3'07	1 Intervenció policial	3'43	2'83
	2 Contenció física	3'28	2'90	2-3 Contenció física	2'11	2'45
	3 Bona bufetada	1'47	2'10	Bona bufetada	1'78	2'65
Persona desconeguda	1 Intervenció policial	5'78	3'17	1 Intervenció policial	5'38	3'20
	2 Contenció física	3'79	2'92	2-3 Contenció física	2'59	2'80
	3 Bona bufetada	2'04	2'44	Bona bufetada	1'68	2'43
Educador/a				1-2-3 Contenció física	3'83	3'20
				Intervenció policial	3'67	2'68
				Cont. Psicofarmac.	3'54	2'94
				4 Bona bufetada	1'62	2'52

- i) **Comparació de la valoració de les accions.** Els dos grups de població estudiats valoren de la mateixa manera les accions de correcció o contenció realitzades pel pare/mare, professorat i persona desconeguda en tots els casos menys en tres, que són: els nois i noies que viuen amb la seva família valoren (1) pitjor que els que viuen en un centre que el pare o la mare avisi a la policia, (2) millor que els que viuen en un centre la immobilització física per part del professor i (3) millor que els que viuen en un centre la immobilització física per una persona desconeguda.

ii) **Comparació de l'ordenament de les accions.** Si atenem als valors absoluts de les mitjanes del grau d'adequació de les accions, podria semblar que els nois i noies que viuen amb la seva família i els que viuen en un centre ordenen de la mateixa manera totes les accions de correcció o contenció. Però això no és així: coincideixen en l'ordenament de l'actuació policial però no pas en el de les altres dues accions possibles.

- a) Ambdós grups coincideixen en considerar avisar la policia com la pitjor acció possible si passa a casa, i com la més desitjable si passa a l'Institut o al carrer.
- b) Els nois i noies que viuen amb la seva família diferencien, i per tant ordenen clarament, la bona bufetada i la immobilització física en totes les situacions possibles, mentre que els que viuen en un centre no. A aquests tan els fa que, en les tres situacions plantejades, els donin una «bona bufetada» o els facin una immobilització física.⁷

3.3 Relació entre el grau d'estima i el grau d'adequació de les accions

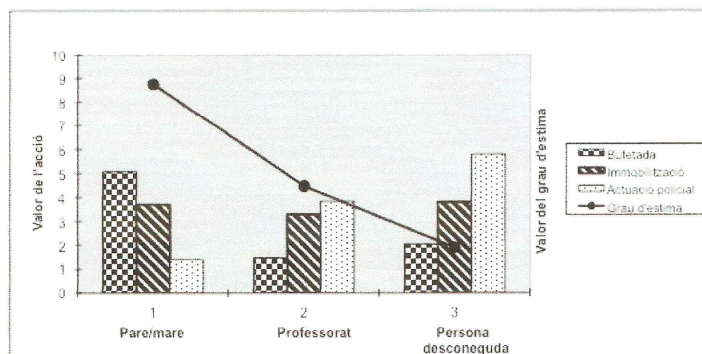
Si relacionem els resultats obtinguts en el grau d'estima que els nois i noies manifesten al col·lectiu de referència amb la valoració de les diferents accions de correcció o contenció, s'obtenen els següents resultats:

- i) En el grup de nois i noies que viuen amb la seva família, hi ha una clara correlació entre el grau d'estima i el grau d'adequació de l'acció quan els col·lectius de referència són el pare/mare i la persona desconeguda. Efectivament, amb aquelles persones amb qui els nois i noies que viuen amb la seva família manifesten un major grau d'estima (pare/mare), el grau d'adequació de les accions és totalment invers a l'ordenament que s'obté amb les persones amb qui manifesten menys estima (persona desconeguda).

Aquesta correlació o tendència, però, no es manifesta en el grup amb qui mantenen un grau d'estima intermig (professorat), del qual caldria esperar uns valors intermitjos. El resultat que s'obtenen amb el professorat tendeix cap al model del grau d'adequació de les accions de les persones amb qui es manifesta poca o cap estima (persones desconegudes), tal com s'observa al gràfic 1.

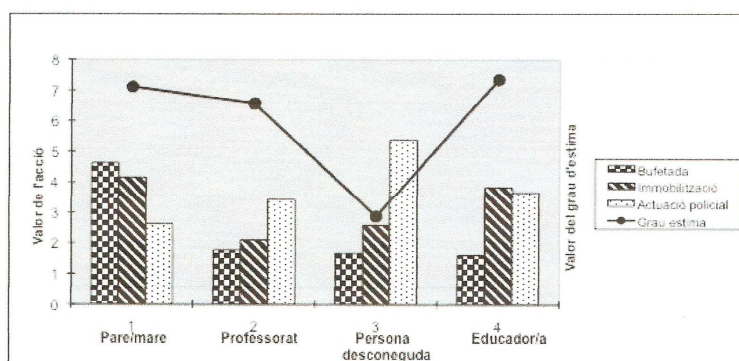
⁷ Segons la prova de comparació de mitjanes ANOVA.

Gràfic 1. Relació entre el grau d'estima i el grau d'adequació de les accions.
Nois i noies que viuen amb la seva família

ii) Pel que fa al grup de nois i noies que viuen en un centre, la correlació entre el grau d'estima i el tipus d'acció també es dona quan els col·lectius de referència són pare/mare i persona desconeguda, i també es trenca quan el col·lectiu de referència és el professorat i els educadors/es.

Gràfic 2. Relació entre el grau d'estima i el grau d'adequació de les accions.
Nois i noies que viuen en un centre.

iii) Tant en el grup de nois i noies que viuen amb la seva família com els que viuen en un centre, no s'observa correlació entre el grau d'estima i el grau d'adequació de les accions en els col·lectius del professorat i dels educadors/es. Tanmateix, el model d'adequació de les accions d'aquests dos col·lectius de

referència correspon al model de les persones desconegudes (*), i per tant caldria esperar un grau d'estimació baix, la qual cosa no succeeix.

3.4 Les altres variables contemplades

i) **Origen (rural o urbà).** 419 nois i noies enquestats pertanyen a IES que s'han considerat urbans (Girona ciutat) i 579 a IES que abasten zones rurals (Cassà de la Selva, Vidreres, Anglès i Hostalric, tots ells nuclis urbans de menys de 10.000 habitants). Les diferències observades en les respostes a l'enquesta en funció de l'origen (rural o urbà) no s'han considerat rellevants.

ii) **Sexe (noi o noia).** S'han enquestat 510 nois i 504 noies. Les diferències observades en les respostes a l'enquesta en funció del sexe (noi o noia) no s'han considerat rellevants.

iii) **Origen naixement del pare i mare.** S'han enquestat 14 adolescents el pare o la mare dels quals era d'un país d'Àsia o Oceania; 49 adolescents el pare o la mare dels quals era d'un país del Nord d'Àfrica; 25 adolescents el pare o la mare dels quals era d'un país d'Àfrica central o del sud; i 44 adolescents el pare o la mare dels quals era d'un país del sud o del centre d'Amèrica. Les diferències observades en les respostes a l'enquesta en funció de l'origen del pare o de la mare no s'han considerat rellevants.

iv) **Experiència prèvia d'un acte de contenció/correcció.** 655 dels nois i noies enquestats han tingut experiències prèvies en alguna de les accions de correcció i contenció. Les diferències observades en les respostes a l'enquesta en funció d'haver rebut una bona bufetada o no, o que se'ls hagi realitzat una contenció física o psicofarmacològica o no, o que s'hagi avisat a la policia o no, no s'han considerat rellevants.

4. Conclusions i reflexions

- i) Els nois i noies que viuen en centres no fan diferències en el grau d'estima que manifesten respecte a aquelles persones amb qui es relacionen, és a dir, diuen que estimen igual als educadors/es, al pare/mare i al professorat. Això, en canvi, no s'observa en el grup de nois i noies que viuen amb la seva família.
- ii) Els nois i noies que viuen amb la seva família diferencien, i per tant ordenen clarament, la bona bufetada i la immobilització física en totes les situacions

possibles, mentre que els que viuen en un centre no. A aquests tan els fa que, en les tres situacions plantejades, els donin una «bona bufetada» o els facin una immobilització física.

- iii) Ambdós grups coincideixen en considerar que avisar la policia és la pitjor acció possible si passa a casa, i la més desitjable si passa a l'Institut o al carrer. Si passa a casa, viuen de forma molt més violenta que el pare o la mare avisi a la policia que no pas els doni una bona bufetada, possiblement perquè en determinades circumstàncies el fet que els pares deleguin una tasca de contenció o correcció, és viscut com un abandonament o com una intromissió inacceptable. En canvi quan l'acció de contenció o correcció l'ha de fer qualsevol altra persona que no sigui el pare o la mare, la bufetada i la contenció és rebutjada.

Per tant, a partir dels resultats d'aquest estudi i retornant al debat del grup de reflexió que va publicar *Força i violència en educació social* i atenent l'opinió dels nois i noies expressada en aquesta recerca empírica, cal afirmar que és desencertada la defensa de que en situacions determinades i excepcionals, en un CRAE o CA una contenció física o farmacològica o avisar la policia pot arribar a ser molt més violenta que una bufetada a temps.

- iv) Hi ha raons per considerar que el tipus d'estimació que els nois i noies diuen que tenen amb el seu pare o mare és de naturalesa diferent del que diuen que tenen amb els professionals de l'educació. Efectivament: en el cas dels nois i noies que viuen amb la seva família, la correlació entre el grau d'estima i la valoració de les accions de correcció o contenció es trenca en els valors intermitjos. I en el cas dels nois i noies que viuen en un centre, tot i que diuen que estimen igual als educadors/es, pare/mare i professorat, distingeixen clarament amb qui d'ells prefereixen accions que comporten contenció física o avisar la policia (educador/a, professorat) o una bona bufetada (pare/mare). Tal com s'assenyala a l'apartat «Limitacions de la recerca» aquestes diferències també poden ser degudes a qüestions de privatesa o publicitat.

En tot cas hi ha una reflexió que no ens podem estar d'assenyalar: en l'àmbit en què els nois i noies més accepten la bufetada (la família) és l'àmbit en què, malauradament, més persones moren per aquest tipus, diguem-ne, de «violència acceptada».⁸

⁸ Devem aquesta reflexió a Manel Barbero.

- v) A la introducció de *Força i violència en educació social* es diu «que les relacions educatives i els vincles que s'estableixen entre els educadors i els nois i noies que viuen en un CRAE [són] diferents [dels que s'estableixen amb] els mestres d'una escola o els professors d'un institut. Això és degut, entre altres raons, al fet que el director d'un CRAE té la guarda i custòdia dels infants o adolescents, de manera que els educadors assumeixen tasques de vida quotidiana i funcions educatives pròpies de la institució familiar.»⁹ Però si atenen als resultats obtinguts en el grau d'estima que els nois i noies que viuen en un CRAE o CA diuen que tenen amb els educadors/es i amb professorat, no s'observen diferències. En la redacció de *Força i violència en educació social* es va destacar aquest fet perquè *
- vi) Al capítol 3.1 de *Força i violència en educació social* es diu «que, atès que no hi ha dos infants iguals, cal tractar cada infant o adolescent segons les seves particularitats i necessitats»¹⁰. Doncs bé, en els resultats i conclusions del tractament estadístic hi ha un fet que cal destacar: que alguns nois i noies se situen fora del llinar dels resultats que han donat peu a les conclusions fins aquí assenyalades.

5. Limitacions de la recerca

- i) La mostra d'adolescents que viuen en un CRAE o CA (37 persones) és petita.
- ii) No s'han tingut en compte altres variables que, a més a més del grau d'estima, poden influir en el grau d'acceptació o rebuig de les accions de correcció o contenció. D'entre elles cal destacar:
- La qualitat de l'estima. La pregunta realitzada als nois i noies sobre el grau d'estima que tenen a cada un dels col·lectius de referència (pare-mare, professorat, persona desconeguda i educador/a) possiblement no hagi estat capaç de copsar les diferències qualitatives que hi poden haver. No s'ha considerat que hi poden haver vincles afectius de distinta naturalesa, és a dir, de diferent qualitat i, per tant, no comparables de manera directa a través d'una escala lineal del 0 al 10 que dóna valors quantitius.
  - Els factors ambientals i simbòlics. Les accions de correcció o contenció no només les executen els diferents col·lectius de referència, sinó que

⁹ p. 12.

¹⁰ p. 20.

també es donen en entorns diferents i poden tenir diferent significació o simbologia. L'enquesta possiblement no hagi estat capaç de copsar aquests

- Els factors ambientals i simbòlics. L'estudi ha tingut en compte els diferents col·lectius de referència que realitzen les accions de correcció o contenció, però no ha tingut present que en la valoració d'aquestes accions que fan els nois i noies també hi pot influir el fet que s'executen en entorns diferents. Per exemple, en la valoració de la bufetada del pare o la mare és possible que no només hi intervingui el grau o la qualitat d'estimació, sinó també que es dona en un ambient de privacitat, mentre que la del professorat, educador/a o persona desconeguda es dona en un entorn que es pot considerar públic.

III. LA MORAL ÉS RAÓ EMOTIVA

No n'hi ha prou amb un conjunt de reflexions i recomanacions sobre l'ús de la força per tal de no traspasar el líndar de la violència, tal com fa *Força i violència en educació social*. La moral i l'ètica no són només valors, normes i reflexions. També són sentiments i emocions que ens empenyen a decidir i actuar davant allò que no ens agrada o que ens fereix. I sota la força de les emocions, la raó es modifica i els protocols de bones pràctiques s'obliden.

Les reflexions i recomanacions de *Força i violència en educació social* estan fetes en un moment de tranquil·litat per a un moment de tranquil·litat i, per això, no contemplen un aspecte bàsic per fer front a moments i situacions dominades per la violència: el control i la gestió creativa de les pròpies emocions, especialment la ira i la ràbia. En aquest sentit, considerem imprescindible introduir en la formació dels professionals de l'educació un entrenament en el control de les emocions i de la seva gestió en moments complexos en els quals se'ls exigeix aturar situacions de violència (situacions de violència en les quals, no cal oblidar-ho, ell no és aliè).

No es pot exigir als professionals de l'educació, per tant, actuacions per a les quals no han estat formats ni entrenats; ni demanar-los responsabilitats quan les seves actuacions traspassen líndars dibuixats per una raó pura que no té en compte les emocions; ni abocar-los a situacions que, de vegades, són generadores de violència per manca de recursos.

ANNEX 2: ARTICLES DEL DIARI “EL PAÍS”

EL PAÍS edición
impresa

TRIBUNA: DEBATE - ¿PROHIBIRÍA POR LEY EL CASTIGO FÍSICO A LOS NIÑOS? FERNANDO SAVATER

¡Te daba así!

FERNANDO SAVATER 23/10/2005

La más impresionante y modélica hazaña educativa que conozco empieza con un buen cachete dado en su preciso y precioso momento. La joven Ana Sullivan llega a casa de Helen Keller, ciega y sorda (en apariencia también muda a sus siete años), para afrontar una tarea imposible, la instrucción de la niña, que, en opinión de todos, ni puede ni quiere comunicarse con los demás. En realidad, los padres de Helen no la contratan para que "eduke" a su hija -objetivo que consideran de todo punto inalcanzable-, sino para que se encargue de ella y la soporte, porque ellos ya no pueden aguantar más. El primer día de su nuevo trabajo comienza como una pesadilla para Ana Sullivan. A la hora del almuerzo familiar, Helen se niega a sentarse a la mesa, tira la servilleta, arroja la comida por el suelo y hostiliza de todas las maneras imaginables a la nueva institutriz. Los padres ruegan a Ana comprensión y tolerancia, resignación, ¡la pobre niña sufre tanto con sus limitaciones! Hay que dejarla a su aire... Si la señorita Sullivan hubiera sido una mujer acomodaticia, una simple empleada consciente de lo que se esperaba de ella y dispuesta a cumplir su parte del contrato, a cobrar y no meterse en líos, Helen no se hubiera sentado a la mesa ese día y hubiera muerto salvaje, incluso retrasada mental, como la suponían sus amorosos deudos. Pero Ana Sullivan era esa cosa heroica e insobornable, realmente inesperada: una auténtica maestra. De modo que ante el horror de los políticamente correctos padres, le soltó a la minusválida un fenomenal bofetón. Y Helen se sentó a la mesa, malcomió entre gruñidos y comenzó el arduo camino de su educación que la llevó muchos años después a poseer una envidiable cultura y a escribir un libro en el que agradecía aquel cachete valeroso de su maestra como el golpe de gracia que le salvó intelectualmente la vida.

Ninguna bofetada sustituye a la persuasión, pero alguna puede servir de aldabonazo

Quede claro: no hay que maltratar a los niños ni se debe recurrir habitualmente por frustración o histeria -cuando no por sadismo- a los castigos corporales contra ellos. En circunstancias favorables (no digo "normales", porque lo realmente favorable

rara vez es normal), los encargados de su buena crianza pueden enseñarles las pautas de convivencia a base de la persuasión y del ejemplo. Pero los educadores son humanos y precisamente esa humanidad es lo que deben transmitir a sus pupilos. Es importante que el niño conozca que hay límites que no se deben transgredir porque entonces puede perderse la relación amistosa incluso con quienes más nos quieren. Cuando uno se salta las luces rojas tropieza con un cachete como quien va sin frenos y con los ojos vendados puede chocar contra un muro. También en el terreno educativo existe a su modo el *habeas corpus*: somos de carne y hueso, y detrás de nuestras normas, de las pautas de respeto y cortesía, de las leyes de la civilización, están los empujones y garrotazos, cuando no algo peor. Los niños pequeños están recibiendo el mundo de sus mayores, mientras la propia naturaleza (con sus golpetazos, chapuzones y quemaduras) les va enseñando que no todo gesto queda sencillamente impune. Como cantaba Georges Brassens con ocasión de una señora de trasero voluminoso que se lanzó a bailar con frenesí y acabó dolorosamente sentada sobre la pista: "La ley de la gravedad, *madame*, es dura pero es la ley". También detrás de las leyes humanas hay un topetazo físico que pretendemos evitar: el cachete puede ser en ocasiones un atisbo aleccionador que vacune contra futuras transgresiones que desembocarán en reconciliaciones más difíciles. Pasada la indignación rebelde del momento, cualquier niño sano puede comprender la diferencia entre unos padres exasperados hasta el límite de su paciencia (pero dispuestos inmediatamente a perdonar y acariciar) de otros predispuestos por incapacidad o vicio a la agresión. Precisamente porque sabe que sus mayores no son propensos a la violencia, el neófito es capaz de comprender al reflexionar sobre lo ocurrido que ciertos comportamientos despiertan la violencia allí donde no la había ni tenía por qué haberla. Ninguna bofetada sustituye a la persuasión, pero alguna -en la ocasión y el momento adecuados- puede servir de aldabonazo para que las razones persuasivas sean mejor atendidas.

En todos los continentes, especialmente en los países del llamado Tercer Mundo, millones de niños padecen maltrato. Nunca ven acercarse a ellos a los adultos más que con malas intenciones: no para jugar o instruirles, sino para esclavizarles como trabajadores a destajo, objetos sexuales o minúsculos soldados de guerras que no pueden ni deben comprender. Es el peor de los pecados, el motivo que justificaría otra lluvia de fuego sobre nuestra civilización en tantos aspectos desalmada.

También en los países democráticos y desarrollados a menudo los más pequeños pagan en la intimidad del hogar agobios y frustraciones de quienes deberían cuidarles con la alegría que hace madurar. Pero no menos dañino a la larga es que crezcan en la falsa tolerancia de quienes no saben o no quieren enseñarles las restricciones que impone -sí: impone- la convivencia civilizada. De tal modo que luego, en la adolescencia, se conviertan en perturbadores asilvestrados que ni estudian ni permiten el estudio de los demás en las escuelas o que pasen su tiempo persiguiendo en jauría a sus compañeros o maltratando a las chicas, como entrenamiento de lo que mañana harán con sus parejas. Les cuento un caso vivo:

sesión de tarde en un cine de estreno, en San Sebastián. Un machito de unos doce años martiriza groseramente a la niña que le acompaña, a la que entre bromas y veras le está dando una auténtica paliza. Los adultos circunstantes miran con embarazo y comentan con desagrado, pero no mueven un dedo. Hasta que una señora joven y bien plantada se levanta y le arrea un sopapo al botarate, diciendo enérgicamente: "Eso, para que aprendas que siempre habrá alguien más fuerte que tú". A partir de ese momento, paz en la platea. No, claro que no se debe pegar a los críos. Casi nunca.

Fernando Savater es catedrático de Filosofía de la Universidad Complutense de Madrid.

TRIBUNA: DEBATE - ¿PROHIBIRÍA POR LEY EL CASTIGO FÍSICO A LOS NIÑOS?
ÁNGEL HERNÁNDEZ MARTÍN

Ciudadanos de presente, no de futuro

ÁNGEL HERNÁNDEZ MARTÍN 23/10/2005

Constantemente los periódicos se hacen eco de noticias relacionadas con la violencia ejercida por o hacia los niños. Niños que sufren abusos, que maltratan a sus compañeros, que cometen actos atroces... parece que la violencia está presente en nuestra vida cotidiana.

Debemos desterrar definitivamente la idea de que los hijos son propiedad de los padres.

En España ya se prohíben las diferentes formas de violencia ejercida hacia los ciudadanos; en el Código Penal, la Ley de Protección del Menor, la Ley contra la Violencia de Género y la Convención sobre los Derechos del Niño (CDN). Entonces, ¿por qué se debate sobre el castigo físico? La respuesta está en los artículos 154 y 268 del Código Civil, que establecen el derecho de los padres a "corregir razonable y moderadamente" a sus hijos. La legislación deja una puerta abierta a utilizar el castigo físico, pues no define si un cachete o similar es razonable o moderado como forma de disciplina familiar.

Está claro que los valores sociales predominantes en nuestra cultura y en otras sociedades aceptan y asumen como apropiada esta práctica que vulnera la dignidad humana y daña la integridad física. Esta idea se sustenta en datos de los últimos años: el 52,2% de los españoles cree necesario pegar "algunas veces" a los niños (Barómetro del CIS, marzo 2004); sólo 15 de los 191 países que han ratificado la CDN en el mundo han prohibido todo tipo de castigos corporales a los niños (Eliminating corporal punishment, Unesco 2005) y el 27,7% de los padres encuestados reconoce haber pegado a sus hijos en el último mes (Violencia en ciudades de América y España, 1998). Si a esto le sumamos la existencia de un ideario colectivo que minimiza los efectos del castigo físico argumentando que nadie se ha traumatizado por haber recibido un cachete de pequeño, nos encontramos con un escenario proclive a justificar la violencia hacia la infancia.

Es preocupante que aceptemos la legitimidad del castigo físico de los padres o tutores hacia los menores de edad, cuando lo rechazamos sin dudar al referirnos al profesorado. No entiendo que, siendo tan claro el rechazo y la prohibición de cualquier tipo de violencia o agresión física ejercida hacia los adultos, todavía dudemos de su práctica en el entorno familiar. Ya no se cuestiona que una bofetada a una mujer es inadmisibles, pero con los niños y niñas no es tan claro. ¿Acaso merecen menor consideración que el resto de los ciudadanos?, ¿acaso en las empresas se dan cachetes a los empleados para corregir

"razonable y moderadamente" a sus empleados?, ¿acaso la educación en el hogar debe salirse de las normas acordadas en un Estado de derecho?

La familia es un ámbito privado donde los padres y las madres tenemos la responsabilidad, el derecho y el deber de educar a nuestros hijos. Debemos desterrar definitivamente la idea de que los hijos son propiedad de sus padres. La sociedad en su conjunto debe responsabilizarse de asegurar las condiciones adecuadas para el desarrollo integral de los más pequeños aquí y ahora, pues éstos no son ciudadanos de futuro, sino de presente. Viven, piensan, sienten, son y están hoy, no son una inversión de futuro.

La utilización del castigo físico está relacionado con la falta de recursos educativos de los padres/tutores, con la banalización e interiorización de la violencia, con la frustración de los adultos ante situaciones para las que no se han preparado suficientemente. Los padres ni podemos ni debemos delegar nuestra responsabilidad, elegida en la mayoría de los casos, de educar a unos hijos que hemos decidido traer al mundo, y no podemos abusar de nuestra posición de poder. Si nos preparamos para ejercer nuestras responsabilidades profesionales, ¿por qué damos tan poca importancia a una función vital como es el ejercicio de una paternidad responsable?

Pero las madres y los padres no estamos solos, el Estado debe respetar nuestra responsabilidad para que el niño ejerza los derechos reconocidos en la CDN. Debe tomar las medidas legislativas y administrativas adecuadas con el fin de asegurar su bienestar, eliminando cualquier vestigio de permisividad ante la violencia en las familias. No se trata de buscar culpables, sino de construir una sociedad sin violencia.

Organizaciones internacionales como el Comité de los Derechos del Niño de Naciones Unidas, la Unesco, el Consejo de Europa e instituciones como el Defensor del Menor en la Comunidad de Madrid y la Plataforma de Organizaciones de Infancia, entre otros agentes sociales, han recomendado en varias ocasiones modificar los artículos 154 y 268 del Código Civil para aclarar que en ningún caso corregir significa hacer uso del castigo físico u otra forma de violencia, debiendo promoverse, al tiempo, otras formas de disciplina.

Es imprescindible incorporar en las familias estrategias educativas que ayuden a los niños en su aprendizaje y desarrollo vital, reforzando permanentemente los comportamientos adecuados, optando por la resolución constructiva de los conflictos, otorgándole responsabilidades adecuadas a su edad, haciendo que se sientan parte importante de la unidad familiar. Es necesario diseñar estrategias desde todos los ámbitos para trabajar por la promoción del "buen trato a la infancia", por el conocimiento, respeto y aplicación de los deberes y derechos de la infancia, por la promoción de la participación de los niños en los temas que les afectan y por el aprendizaje de la responsabilidad de "ser padres".

En definitiva, se trata de erradicar la violencia de todos los ámbitos de la vida y de reconocer, al fin, a las personas menores de edad su condición de ciudadanos de pleno derecho.

Ángel Hernández Martín, licenciado en Psicología, es director técnico de la Plataforma de Organizaciones de Infancia.

ANNEX 3: MARC LEGAL I NORMATIU

dicionants socials. Per tant, cal tenir present que les persones que tenen la responsabilitat d'educar infants i adolescents estan afectades per tradicions i influïdes per discursos sobre l'ús de la força i la violència en l'educació.

3.2. El marc legal i normatiu

En una societat democràtica i de dret, hi ha una norma bàsica segons la qual el monopoli de la força física dirigida a les persones el tenen les forces i cossos de seguretat de l'estat, que actuen a les ordres de l'autoritat administrativa (delegat del govern, alcalde...) o de l'autoritat judicial.

Però, com que tota norma té excepcions, el capítol II del Codi penal recull determinades circumstàncies en les quals hi ha el que s'anomenen *eximents de responsabilitat penal* en l'ús de la força física. Els casos més usuals són els següents:

- Legítima defensa*. Tothom té dret a defensar-se en cas d'atac d'un altre, però, perquè hi hagi eximent de responsabilitat penal, han de concórrer aquestes tres condicions: que l'agressió de la qual et vols defensar sigui il·legítima, que la resposta per impedir-ho sigui proporcionada i, finalment, que no hi hagi hagut provocació prèvia d'aquell que diu que es defensa.
- Estat de necessitat o per evitar un mal propi o aliè*. Hi ha eximent de responsabilitat penal en aquells casos en què el mal que es causi en l'ús de la força és menor que aquell que es vol evitar, que no pot haver estat provocat de manera intencionada.
- Actuació en compliment d'un deure o en exercici legítim d'un ofici o càrrec*. D'aquesta causa eximent de responsabilitat criminal cal destacar el fet que l'exercici de l'ofici o càrrec ha de ser legítim i l'actuació proporcionada; per exemple el cas d'un policia que causa lesions a un ciutadà que es resisteix a ser detingut.

Però l'ús de la força no només apareix en el dret penal, sinó també en

el civil. L'article 166 del codi de família estableix que l'entitat pública ha de prendre les mesures necessàries per assolir la protecció efectiva dels menors deseparats, d'acord amb els principis i procediments establerts per la legislació sobre protecció de menors.

El contingut de la tutela està integrat per un conjunt de drets, deures i facultats dels quals cal destacar els següents:

- a) L'article 10.2 de la Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors deseparats i de l'adopció, estableix que «les persones que rebin un menor en acolliment simple tenen l'obligació de vetllar per ell, tenir-lo en llur companyia, alimentar-lo, educar-lo i procurar-li una formació integral sempre sota la vigilància, l'assessorament i l'ajut de l'organisme competent». Així mateix, l'article 207.1 del Codi de família preveu que «el tutor ha de tenir cura del tutelat o tutelada, i li ha de procurar aliments [...] i també li ha de donar una educació integral».
- b) L'article 214 del Codi de família diu: «En l'exercici de les funcions tutelars, el menor pot ésser corregit de manera proporcionada, raonable i moderada i amb el respecte degut a la seva dignitat, sense imposar-li sancions humiliants ni que atemptin contra els seus drets. Amb aquest objectiu, la persona titular de la tutela pot sol·licitar l'assistència i la intervenció dels poders públics.»
- c) L'article 51 de la Llei 8/2002, de 27 de maig, de modificació de la Llei 37/1991, sobre mesures de protecció dels menors deseparats i de l'adopció, i de regulació de l'atenció especial als adolescents amb conductes d'alt risc social, diu: «Les mesures educatives correctores que cal aplicar per raó dels incompliments de deures de les persones menors d'edat no poden implicar mai, directament o indirectament, càstigs corporals, privació de l'alimentació, privació del dret de visita de la família, privació del dret a l'educació obligatòria i d'assistència al centre escolar, ni atemptar contra la dignitat del noi o la noia menor.»
- d) El Decret 176/2000, de 15 de maig, que atgeix a l'article 5 del

Decret 284/1996, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials, que fa referència als drets dels usuaris dels establiments socials, per tant, dels menors que es troben acollits en centres de la Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència (DGAIA), la lletra g, que diu: «Dret a no ser sotmès a cap tipus d'immobilització o restricció física o farmacològica sense prescripció mèdica i supervisió, llevat que existeixi perill imminent per a la seguretat física de l'usuari o de terceres persones. En aquest darrer cas, les actuacions efectuades hauran de justificar-se documentalment a l'expedient assistencial de l'usuari.»

La instrucció núm. 2/2006, de l'1 de març, sobre l'exercici de la facultat de correcció i contenció dels menors acollits en centres de la DGAIA, diu clarament que «la facultat correctora dels guardadors de fet dels menors» correspon als directors de centres i educadors, «que són els que exerceixen en primer terme la responsabilitat educativa, formativa i correctora». La instrucció destaca la importància de «no confondre l'ús d'una contenció immediata sobre un menor amb l'aplicació d'una mesura educativa correctora» i assenyalava els supòsits en què es pot aplicar la contenció sobre els menors i els principis inspiradors de la contenció.

Pel que fa als supòsits en què es pot aplicar la contenció sobre els menors, la instrucció núm. 2/2006 diu el següent:

«Davant d'una determinada conducta o actuació violenta d'un menor i particularment conflictiva, cal a vegades una acció contenidora immediata per part de les persones que en aquells moments estan exercint la seva guarda, sense perjudici que, després de realitzar l'acció contenidora, es puguin aplicar també mesures correctores posteriors.

»Aquesta contenció física o espacial sobre els menors mitjançant la utilització d'habitacions individuals i/o habitacions de contenció, es pot arribar a donar, quan la problemàtica de conductes o actuacions violentes o particularment conflictives pugui suposar en aquell moment un perill per a // la pròpia integritat i seguretat dels menors, // la seguretat i inte-

gritat d'altres menors, (iii) la seguretat i integritat dels professionals del centre o altres persones.»

I pel que ateny als principis inspiradors de la contenció, n'assenyala quatre:

- a) *Principi de necessitat de l'actuació de contenció*, que fixa la contenció física com el darrer recurs que s'ha d'aplicar quan han fracassat tots els altres mitjans per controlar el menor.
- b) *Principi de proporcionalitat*, que ha d'existir entre l'actuació de contenció i l'entitat i la gravetat de les conductes sobre les quals s'aplica aquesta contenció.
- c) *Principi de prevenció*. Aquestes actuacions mai no es poden aplicar amb caràcter intimidatori, punitiu o sancionador. Hem d'entendre el principi de prevenció en el sentit de poder evitar un mal més gran per al menor.
- d) *Principi d'excepcionalitat*. Les intervencions contenidores tenen un caràcter excepcional i en cap cas no poden ser considerades pràctiques habituals de la intervenció socioeducativa en centres de protecció i ni tan sols intervencions de caràcter coercitiu educatiu. La seva única justificació és garantir la protecció dels menors residents i la integritat física de totes les persones.

A molts educadors socials els preocupa la repercussió penal que pot tenir la utilització de la força o la violència físiques. La possibilitat d'incórrer en una acció violenta o en un delictes de lesions està tipificada a l'article 147 del Codi penal i agreujada a l'article 148.3 o 5, si resulta que per guarir-les cal més d'una primera assistència mèdica. L'article 147 diu, concretament, això: «El qui, per qualsevol mitjà o procediment, causi a altrí una lesió que menyscabi la seva integritat corporal o la seva salut física o mental, ha de ser castigat com a reu del delictes de lesions amb la pena de presó de sis mesos a tres anys, sempre que la lesió requereixi objectivament per a la seva guarició, a més d'una primera assistència facultativa, un tractament mèdic o quirúrgic. La simple vigilància o

seguiment facultatiu del curs de la lesió no es considera tractament mèdic.» Si no es donen aquestes circumstàncies, es podria considerar una falta de lesions, atenent l'article 617.2 del Codi penal, que diu: «El qui colpegi o maltracti d'obra un altre sense causar-li lesió ha de ser castigat amb la pena de localització permanent de dos a sis dies o una multa de deu a trenta dies.»

A més a més, l'article 533 diu que «el funcionari penitenciari o de centres de protecció o correcció de menors que imposi als reclusos o interns sancions o privacions indegudes, o usi amb ells un rigor innecesari, ha de ser castigat amb la pena d'inhabilitació especial per a ocupació o càrrec públic per un termini de dos a sis anys».

Ara bé, el cas que ens ocupa no és gens freqüent que arribi als tribunsals, on, a més a més, les circumstàncies atenuants i els eximents tenen un paper molt important.

3.3. Les diferències entre força i violència en l'educació

Quan les paraules serveixen per filar prim és important definir bé l'ús que se'n fa i, sobretot, assenyalar aquelles que els són pròpies i de les quals es volen diferenciar. En el cas d'en Pere i en Josep considerem que la diferenciació entre força i violència és molt útil a l'hora de distingir entre les accions acceptables i les inacceptables en la relació educativa.

Tant la força com la violència poden ser físiques, afectives, morals o intel·lectuals. En educació alguns tipus de força, per exemple la força moral, són sempre desitjables i altres, per exemple la força física, són necessàries en determinades ocasions. La violència, en canvi, és sempre i en totes les circumstàncies rebutjable.

El cas d'en Pere i d'en Josep que ens ocupa ens portarà a parlar més aviat de la força i la violència física. Ara bé, això no ens pot fer oblidar que qualsevol incidència en un àmbit té repercussions en els altres. Per tant, és necessari advertir i tenir molt present que allò que es considera una acció de força o de violència física no només té conseqüències fisi-

**FORÇA, VIOLÈNCIA I VINCLE AFECTIU EN
LES RELACIONS EDUCATIVES**

— QUADERN DE CAMP IES —

Ens agradaria que fessis l'esforç d'imaginar-te aquesta situació:

Tens un d'aquells dies en què estàs molt enfadat/da amb tu mateix/a i et sents estranyament enrabiada/da amb tot i amb tothom. Estàs a punt d'esclatar! Ets a casa i el teu germà petit, de deu anys, t'insulta i es burla de tu. T'enfades molt i explotes. Comences a cridar. Els teus pares et diuen que prou, però tu encara crides més i comences a insultar als teus pares, a tirar per terra tot el que trobes per davant (cadires, objectes...) i a picar al teu germà.

IMAGINA'T QUE ELS TEUS PARES FAN LA SEGÜENT ACCIÓ. VALORA-LA.

Encercla un número a cada acció. Atenció: el número encerclat no es pot repetir en les altres dues accions:

A. Donar-te una bona bufetada

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

B. Immobilitzar-te amb una contenció contra el terra

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

C. Avisar els Mossos d'Esquadra perquè actuïn ells

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

QUINA ESTIMACIÓ CONSIDERES QUE TENS ALS TEUS PARES?

GENS   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10
MOLTA

Fes l'esforç d'imaginar-te aquesta situació:

Ara l'escena passa al pati de l'institut. Tens un d'aquells dies en què estàs molt enfadat/da amb tu mateix/a i et sents estranyament enrabiada/da amb tot i amb tothom. Estàs a punt d'esclatar! Ets a l'aula de l'institut i algú del costat t'insulta i es burla de tu. T'enfades molt i explotes. Comences a cridar. El professor/a et diu que prou, però tu encara crides més i comences a insultar al professor, a tirar per terra tot el que trobes per davant i a picar a aquest company de classe.

IMAGINA'T QUE ELS TEUS PROFESSORS FAN LA SEGÜENT ACCIÓ. VALORALA.

Encercla un número a cada acció. Atenció: el número encerclat no es pot repetir en les altres dues accions:

A. Donar-te una bona bufetada

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

B. Immobilitzar-te amb una contenció contra el terra

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

C. Avisar els Mossos d'Esquadra perquè actuïn ells

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

QUINA ESTIMACIÓ CONSIDERES QUE TENS ALS TEUS PROFESSORS?

GENS   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10
MOLTA

Fes l'esforç d'imaginar-te aquesta situació:

Ara l'escena passa al carrer, amb desconeguts. Tens un d'aquells dies en què estàs molt enfadat/da amb tu mateix/a i et sents estranyament enrabiada/da amb tot i amb tothom. Estàs a punt d'esclatar! Ets en una plaça i un nen de deu anys que no coneixes t'insulta i es burla de tu. T'enfades molt i explotes. Comences a cridar. Una persona que hi ha al parc i que tampoc no coneixes de res et diu que prou, però tu encara crides més i comences a insultar a aquesta persona i a picar al nen que t'ha insultat.

IMAGINA'T QUE AQUESTA PERSONA FA LA SEGÜENT ACCIÓ. VALORA-LA.

Encercla un número a cada acció. Atenció: el número encerclat no es pot repetir en les altres dues accions:

A. Donar-te una bona bufetada

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

B. Immobilitzar-te amb una contenció contra el terra

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

C. Avisar els Mossos d'Esquadra perquè actuïn ells

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

QUINA ESTIMACIÓ CONSIDERES QUE TENS A AQUESTA PERSONA?

GENS   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10
MOLTA

1. Noi ☐ Noia ☐

2. Vius amb els teus pares (pare, mare o tots dos): Sí ☐ No ☐

3. On van néixer els teus pares?

➤ Catalunya pare ☐ mare ☐

➤ Resta d'Espanya pare ☐ mare ☐

➤ Europa pare ☐ mare ☐

➤ Àsia o Oceania pare ☐ mare ☐

➤ Àfrica del Nord (Marroc, Tunísia, Líbia o Egipte) pare ☐ mare ☐

➤ Àfrica Central o del Sud pare ☐ mare ☐

➤ Estats Units d'Amèrica o Canadà pare ☐ mare ☐

➤ Amèrica Central o del Sud pare ☐ mare ☐

➤ Altres pare ☐ mare ☐

4. Quants anys tens? _____

5. Degut a una situació límit:

➤ T'han donat mai una bona bufetada? Sí ☐ No ☐

➤ T'han restringit els moviments fent-te una contenció contra el terra? Sí ☐ No ☐

➤ Han avisat la policia per tal que actues ella? Sí ☐ No ☐

Moltes gràcies per ajudar-nos en aquest treball de recerca

FORÇA, VIOLÈNCIA I VINCLE AFECTIU EN
LES RELACIONS EDUCATIVES

— QUADERN DE CAMP CRAE o CA—

Ens agradaria que fessis l'esforç d'imaginar-te aquesta situació:

Tens un d'aquells dies en què estàs molt enfadat/da amb tu mateix/a i et sents estranyament enrabiada/da amb tot i amb tothom. Estàs a punt d'esclatar! Ets a casa i el teu germà petit, de deu anys, t'insulta i es burla de tu. T'enfades molt i explotes. Comences a cridar. Els teus pares et diuen que prou, però tu encara crides més i comences a insultar als teus pares, a tirar per terra tot el que trobes per davant (cadires, objectes...) i a picar al teu germà.

IMAGINA'T QUE ELS TEUS PARES FAN LA SEGÜENT ACCIÓ. VALORA-LA.

Encercla un número a cada acció. Atenció: el número encerclat no es pot repetir en les altres dues accions:

A. Donar-te una bona bufetada

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

B. Immobilitzar-te amb una contenció contra el terra

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

C. Avisar els Mossos d'Esquadra perquè actuïn ells

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

QUINA ESTIMACIÓ CONSIDERES QUE TENS ALS TEUS PARES?

GENS   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10
MOLTA

Fes l'esforç d'imaginar-te aquesta situació:

Ara l'escena passa al pati de l'institut. Tens un d'aquells dies en què estàs molt enfadat/da amb tu mateix/a i et sents estranyament enrabiada/da amb tot i amb tothom. Estàs a punt d'esclatar! Ets a l'aula de l'institut i algú del costat t'insulta i es burla de tu. T'enfades molt i explotes. Comences a cridar. El professor/a et diu que prou, però tu encara crides més i comences a insultar al professor, a tirar per terra tot el que trobes per davant i a picar a aquest company de classe.

IMAGINA'T QUE ELS TEUS PROFESSORS FAN LA SEGÜENT ACCIÓ. VALORALA.

Encercla un número a cada acció. Atenció: el número encerclat no es pot repetir en les altres dues accions:

A. Donar-te una bona bufetada

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

B. Immobilitzar-te amb una contenció contra el terra

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

C. Avisar els Mossos d'Esquadra perquè actuïn ells

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

QUINA ESTIMACIÓ CONSIDERES QUE TENS ALS TEUS PROFESSORS?

GENS   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10
MOLTA

Fes l'esforç d'imaginar-te aquesta situació:

Ara l'escena passa al carrer, amb desconeguts. Tens un d'aquells dies en què estàs molt enfadat/da amb tu mateix/a i et sents estranyament enrabiada/da amb tot i amb tothom. Estàs a punt d'esclatar! Ets en una plaça i un nen de deu anys que no coneixes t'insulta i es burla de tu. T'enfades molt i explotes. Comences a cridar. Una persona que hi ha al parc i que tampoc no coneixes de res et diu que prou, però tu encara crides més i comences a insultar a aquesta persona i a picar al nen que t'ha insultat.

IMAGINA'T QUE AQUESTA PERSONA FA LA SEGÜENT ACCIÓ. VALORA-LA.

Encercla un número a cada acció. Atenció: el número encerclat no es pot repetir en les altres dues accions:

A. Donar-te una bona bufetada

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

B. Immobilitzar-te amb una contenció contra el terra

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

C. Avisar els Mossos d'Esquadra perquè actuïn ells

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

QUINA ESTIMACIÓ CONSIDERES QUE TENS A AQUESTA PERSONA?

GENS   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10
MOLTA

Fes l'esforç d'imaginar-te aquesta situació:

Ara l'escena passa al centre. Tens un d'aquells dies en què estàs molt enfadat/da amb tu mateix/a i et sents estranyament enrabiada/da amb tot i amb tothom. Ets al centre i una altra persona més petita que tu, per exemple de deu anys, t'insulta i es burla de tu. T'enfades molt i explotes. Comences a cridar. Un educador o educadora et diu que prou, però tu encara crides més i comences a insultar-lo, a tirar per terra tot el que trobes per davant (cadires, objectes...) i a picar al nen/a.

IMAGINA'T QUE ELS TEUS EDUCADORS FAN LA SEGÜENT ACCIÓ. VALORA-LA.

Encercla un número a cada acció. Atenció: el número encerclat no es pot repetir en les altres dues accions:

A. Donar-te una bona bufetada

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

B. Immobilitzar-te amb una contenció contra el terra

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

C. Immobilitzar-te amb una contenció psicofarmacològica

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

D. Avisar els Mossos d'Esquadra perquè actuïn ells

Gens adequat   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10   Molt adequat

QUINA ESTIMACIÓ CONSIDERES QUE TENS ALS TEUS EDUCADORS?

GENS   0__1__2__3__4__5__6__7__8__9__10
MOLTA

1. Noi   Noia

2. On van néixer els teus pares?

➤ Catalunya   pare ☐   mare ☐

➤ Resta d'Espanya   pare ☐   mare ☐

➤ Europa   pare ☐   mare ☐

➤ Àsia o Oceania   pare ☐   mare ☐

➤ Àfrica del Nord (Marroc, Tunísia, Líbia o Egipte)   pare ☐   mare ☐

➤ Àfrica Central o del Sud   pare ☐   mare ☐

➤ Estats Units d'Amèrica o Canadà   pare ☐   mare ☐

➤ Amèrica Central o del Sud   pare ☐   mare ☐

➤ Altres   pare ☐   mare ☐

3. Quants anys fa que vius a aquest o a altres centres?

menys d'1

d'1 a 2

de 2 a 5

de 5 a 7

8 o més

4. Quants anys tens? _____

5. Estàs estudiant?   Sí   Quin curs?   1r d'ESO
2n d'ESO
3r d'ESO
4t d'ESO

No   Fins quin curs has estudiat?

1r d'ESO
2n d'ESO
3r d'ESO
4t d'ESO

6. Degut a una situació límit:

6.1. T'han donat mai una bona bufetada?   Sí ☐   No ☐

6.2. T'han restringit els moviments fent-te una contenció contra el terra   Sí ☐   No ☐

6.3. Han avisat la policia per tal que actues ella?   Sí ☐   No ☐

Moltes gràcies per ajudar-nos en aquest treball de recerca

10. CONTRAPORTADA

Força i violència en educació social. La bufetada com a mesura de correcció entre els adolescents, és un treball d'investigació educativa que pretén, a través d'un estudi quantitatiu realitzat a més d'un miler d'adolescents de la província de Girona, mostrar les preferències dels adolescents a l'hora d'escollir una mesura de correcció/contenció immediata (bona bufetada, contenció física/psicofarmacològica o intervenció policial) per tal d'aturar una situació violenta provocada per ells mateixos, i si aquesta tria de l'acció està vinculada al grau d'afecte que el mateix adolescent té cap a la persona que ha de realitzar l'acció (pare/mare, professor/a, persona desconeguda o educador/a).

A continuació s'ofereixen els següents descriptors¹⁶ per tal de permetre la correcta indexació d'aquest treball:

- Adolescents
- Afectivitat
- Pedagogia
- Violència

---

¹⁶ Font: Tesauro Europeu de l'Educació